KATALOG ZABYTKÓW SZTUKI W POLSCE

TOM III

WOJEWÓDZTWO KIELECKIE

POD REDAKCJĄ
JERZEGO Z. ŁOZIŃSKIEGO
I BARBARY WOLFF

ZESZYT 5

POWIAT KONECKI

PAŃSTWOWY INSTYTUT SZTUKI
DZIAŁ INWENTARYZACJI ZABYTKÓW

Inwentaryzację powiatu koneckiego przeprowadzili:
MICHALINA KWICZALA
oraz IRENA JAKIMOWICZOWA (Dąbrówka, Ojrzeń, Reczków, Skotniki, Stara), ANIELA SŁAWSKA (Dziebałtów, Fałków, Gowarczów, Kazanów, Kołoniec, Sielpia Wielka, Sokołów, Ruda Maleniecka) i STANISŁAW WILIŃSKI (Modliszewice, Sierosławice).

Bibliografię sprawdziła i uzupełniła
ZOFIA WINIARZ

Informacje historyczne i historyczno-urbanistyczne przejrzał
HENRYK RUTKOWSKI

KATALOG ZABYTKÓW SZTUKI W POLSCE
Redaktor naczelny: Jerzy Z. Łoziński, z-ca redaktora naczelnego: Barbara Wolff, asystenci redakcji: Ryszard Brykowski, Zofia Winiarz.
Redakcja mieści się w Państwowym Instytucie Sztuki, Warszawa, ul. Długa 26

ADAMEK

CHAŁUPA nr 49. Z 1813. Drewniana, konstrukcji zrębowej. Izba między komorą i sienią, wejście w dłuższym boku. Pułap belkowany z datą budowy. Dach czterospadowy, gontowy.

ADAMÓW

W NOWEJ KAPLICZCE murowanej rzeźba ludowa św. Jana Nepomucena, zapewne w. XVIII.

BEDLNO

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. śś. Leonarda i Anny. Pierwotny wzmiankowany 1394. Obecny wzniesiony ok. 1881, murowany. Z dawnego kościoła zachowany portal od zach., późnogotycki ok. 1500, ostrołukowy, profilowany, z majuskułowym napisem dewocyjnym. — Mensy ołtarzy bocznych rokokowe z rzeźbionymi kartuszami. Części rozebranego ołtarza barokowego w. XVII. Chrzcielnica kamienna o charakterze późnogotyckim. Ławki barokowe, jedna z monogramem KG i datą 1789. Obraz dawniej ołtarzowy Matki Boskiej Różańcowej z śś. Dominikiem i Katarzyną, pocz. w. XIX. Dwa krucyfiksy: późnobarokowy oraz ludowy o charakterze barokowym. Monstrancja barokowo-klasycystyczna z końca w. XVIII. Kielich późnorenesansowy 1604 lub 1634. Dwa relikwiarze w formie krzyża: późnogotycki oraz w. XVI z symbolami ewangelistów i nowszą stopą. Pacyfikał pocz. w. XIX. Trybularz późnobarokowy. Ornaty z tkanin pocz. w. XIX, jeden z fragmentami pasa polskiego.

Na cmentarzu kościelnym nagrobki: Wilkowskiej (zm. 1846), rodziny Łempickich (zm. 1846), Pawła Grudzińskiego i jego żony 1850.

KAPLICA na cmentarzu grzebalnym. Wzniesiona ok. 1900 na miejscu drewnianego kościoła św. Leonarda z 1736, istniejącego tu od końca w. XV. — Rozebrany ołtarz pocz. w. XVII z obrazem Męki Pańskiej. Rzeźby: Matki Boskiej i św. Jana, ludowe o charakterze w. XVII; trzech świętych i św. Jana Nepomucena, rokokowe ok. poł. w. XVIII.

BĘBNÓW

KAPLICZKA. Z pocz. w. XIX. Murowana, na planie prostokąta.

BŁOTNICA

FIGURA PRZYDROŻNA. Z 1815. Krzyż kamienny fundacji Błażeja i Magdaleny Smit oraz Sebastiana i Rozalii Minierz.

BORKOWICE

9 KOŚCIÓŁ PAR. p. w. Św. Krzyża i św. Mateusza (fig. 9). Pierwotny kościół fundacji Piotra Dunina Borkowskiego 1360, drewniany istniał 1470, następny murowany 1722. Obecny murowany z fundacji Katarzyny i jej syna Onufrego Małachowskich 1829—45 wg planów arch. *Franciszka Marii Lanciego* i arch. *Henryka Marconiego*. Zewnątrz neogotycki, wewnątrz neobarokowy. Orientowany. Trójnawowy z wielobocznie zamkniętym prezbiterium i kwadratową wieżą za prezbiterium od wsch. Pod prezbiterium krypta; po bokach prezbiterium galerie tryforyjne. Fasada zach. ozdobiona sterczynami. — Ołtarze neogotyckie. Chrzcielnica barokowa na żelaznym słupku. Rzeźby: św. Antoniego, z ołowiu, 1646; Boga Ojca barokowa, zapewne z ołtarza; śś. Rocha i Jana Nepomucena, barokowe w. XVIII; krucyfiks barokowy. Krucyfiks żelazny odlewany w. XIX. Kielich 1650
51 (fig. 51) z herbem Lis i literami GK AC CW. Puszka ok. poł. w. XVII. Ornaty: kilka z tkanin pocz. w. XIX, jeden haftowany ok. poł. w. XIX.

DAWNY DWÓR. Zbudowany pocz. w. XIX, przekształcony 2. poł. w. XIX wg projektu arch. *Zygmunta Hendla* i arch. *Władysława Marconiego*. Drewniany, złożony z trzech budynków parterowych, na rzucie prostokątów stykających się narożnikami pod kątem prostym, usytuowanych w podkowę. Główny zwrócony frontem ku pd., konstrukcji zrębowej, oszalowany i potynkowany. Układ wnętrza dwutraktowy, od frontu podcień na drewnianych słupkach. Budynki boczne z mieszkalnymi poddaszami; układy wnętrza zmienione. Osobne czterospadowe dachy gontowe. Przy wsch. budynku dobudowany nowy dom piętrowy. Częściowo zachowane piece i posadzki z pocz. w. XIX. Płyta marmurowa na stół z wyrytymi kartuszami z herbem nieodczytanym i datą 1669 oraz herbem Janina i datą 1676.

20 DAWNY SPICHLERZ DWORSKI (fig. 20). Zbudowany pocz. w. XIX. Murowany, parterowy. Na rzucie wydłużonego prostokąta, nakryty dachem łamanym, gontowym, zwieńczonym wieżyczką z chorągiewką; wiązanie dachowe pierwotne.

ZABUDOWANIA GOSPODARCZE. Z pocz. w. XIX. Murowane, kryte gontem.

FIGURA PRZYDROŻNA. Z w. XVIII. Na murowanym cokole rzeźba kamienna św. Jana Nepomucena.

BOROWA

DAWNY DWOREK. Zbudowany zapewne pocz. w. XIX. Drewniany, oszalowany. Parterowy, na planie prostokąta, z gankiem na osi wspartym na słupach. Dwutraktowy; na osi sień i pomieszczenie sklepione pod kominem. Dach naczółkowy kryty gontem.

CHAŁUPA nr 11. Z pocz. w. XIX. Drewniana, konstrukcji zrębowej. Izba pomiędzy komorą i sienią, wejście w szczycie. Dach czterospadowy, kryty strzechą.

CHLEWISKA

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. św. Stanisława bpa. Pierwotny wybudowany między 1253 a 1326. Obecny 1511—2 wzniesiony na zrębach poprzedniego, częściowo przebudowywany ok. poł. w. XVII i 1776—7, powiększony 1923—4 wg projektu arch. *Juliana Lisieckiego*. Późnogotycki, przebudowany. Orientowany. Murowany z kamienia i cegły, potynkowany. W starszej części jednonawowy z nieco węższym dwuprzęsłowym prezbiterium, zamkniętym ścianą prostą, z zakrystią przy prezbiterium od pn. oraz dwiema kaplicami po bokach nawy; od zach. rozbudowany 1923 na bazylikę trójnawową, przy prezbiterium od pd. dobudowana nowa zakrystia. W prezbiterium (fig. 3) oraz kaplicy pn. **3** sklepienia gwiaździste pocz. w. XVI, w kaplicy pd. kolebkowo-krzyżowe, być może przebudowane w. XVII lub XVIII z pierwotnego gwiaździstego; zakrystia sklepiona kolebkowo, w nawie strop kasetonowy 1923. Na zwornikach sklepienia w prezbiterium rozeta, gmerk oraz herby: Odrowąż, Pomian z literami PH i Habdank; wsporniki w kształcie tarcz z herbami Odrowąż i Habdank. W kaplicy pn. w kluczu sklepienia herb Odrowąż; na wspornikach herby: Łabędź, Odrowąż, Habdank oraz czwarty skuty. W pn. ścianie prezbiterium sakramentarium w kamiennym, profilowanym, wczesnorenesansowym obramieniu, pocz. w. XVI. Portal do starej zakrystii (fig. 4) kamienny, **4** profilowany, późnogotycki, z herbami Odrowąż i Habdank na tarczach i datą 1511; drzwi żelazne z okuciami w romby i rozety, ze starym zamkiem w. XVI. Prezbiterium i kaplica pn. oszkarpowane. Na szczycie wsch. ściany prezbiterium herby Odrowąż i Habdank. W ścianie wsch. starej zakrystii okno w kamiennym profilowanym obramieniu z herbami Odrowąż i Habdank oraz datą 1511 na nadprożu. W ścianę zach. kościoła wmurowany cios z przeźroczem w kształcie czworoliścia, późnoromański 2. poł. w. XIII, przeniesiony z innego miejsca. Dachy dwuspadowe; nad nawą wieżyczka na sygnaturkę. — Rzeźby: 1. Matki Boskiej z Dzieciątkiem (fig. 33) na nowszym półksiężycu, **33** gotycka ok. 1430; 2. św. Anny Samotrzeć, późnogotycka 1. ćw. w. XVI; 3. krucyfiks uszkodzony, o tradycjach gotyckich, w. XVII; 4. św. Michała pocz. w. XVII; 5—6. śś. biskupów, zapewne ołtarzowe, barokowe ok. poł. w. XVII; 7. św. Marcina na koniu, barokowa o cha-

rakterze ludowym, zapewne 2. poł. w. XVII; 8. Chrystusa Frasobli-
34 wego, barokowa; 9. Chrystusa Zmartwychwstałego (fig. 34) o cha-
rakterze w. XVI, ludowa; 10. krzyż procesyjny rokokowy. Nagrobek
44 Wawrzyńca Chlewickiego (zm. 16[1]3), piaskowcowy (fig. 44), z płasko-
rzeźbioną klęczącą postacią zmarłego w zbroi, z herbami Odrowąż,
Prawdzic, Godziemba i Prus I, późnorenesansowy pocz. w. XVII.
Epitafium Doroty z Łabiszyna Latalskiej, wojewodzianki poznańskiej
45 (zm. 1618), żony Wawrzyńca Chlewickiego, marmurowe (fig. 45),
z płaskorzeźbioną postacią zmarłej klęczącej pod krucyfiksem, z her-
bem Prawdzic, późnorenesansowe. Płyta kamienna ks. Szydłowskiego,
nieczytelna, 1. poł. w. XVII. Tablica marmurowa ku czci Józefa Pot-
kańskiego, kasztelana radomskiego i jego żony Marianny, wystawiona
za życia z okazji odnowienia i nowej erekcji kościoła 1776, z herbem
Brochwicz, późnobarokowa. Nagrobek Karoliny z Sapiehów Sołty-
kowej (zm. 1814), marmurowy, klasycystyczny, z rzeźbionymi posta-
ciami kobiecymi po bokach oraz herbami: Sołtyk, Lis, nieokre-
48 ślony, Połota (?), Pogoń, Lis. Monstrancja wieżyczkowa (fig. 48),
późnogotycka w. XVI, odnawiana przez proboszcza Olszowskiego 1726.
Kielich barokowy ok. poł. w. XVII. Relikwiarz w kształcie monstran-
55 cji, rokokowy. Ornaty: 1. haftowany (fig. 55) z herbem Nałęcz, literami
IZCO i datą 1690 oraz welum, palka i stuła haftowane, zapewne z tegoż
57 czasu; 2. wełniany ok. 1770 (fig. 57), wykonany robotą szpalerniczą
w Bieździatce, z przedstawieniami na kolumnie: Chrystusa Ukrzyżo-
wanego i Matki Boskiej z Dzieciątkiem. Dwie dalmatyki z tkanin 1779.
Welum z tkaniny w. XVIII. Kilka książek oprawnych w skórę wytła-
czaną i pergamin, w. XVI i XVII. Dzwon 1787.

DZWONNICA. Zbudowana 4. ćw. w. XVIII. Murowana, czworo-
boczna, trójkondygnacjowa. Przyziemie sklepione kolebkowo; otwory
dzwonowe półkoliste. Daszek dwuspadowy z trójkątnymi przyczółkami.

DOM (dawna wikarówka). Zbudowany w. XVIII. Murowany.
Na planie prostokąta. Układ wnętrza dwutraktowy z sienią na osi,
ponad sienią komin zbiorczy; pułapy belkowane. Dach czterospadowy,
gontowy. W ścianie bocznej kamienna tablica z wierszowanym napi-
sem o darowiznie domu zasłużonemu słudze Janowi 1777.

11 DAWNY DWÓR (fig. 11). Zamek wzniesiony przez Chlewickich
w późnym średniowieczu, prawdopodobnie na wczesnośredniowiecz-
nym grodzisku. Rozbudowany 1605 przez Wawrzyńca Chlewickiego
z wykorzystaniem pozostałości pierwotnego budynku; przekształcony
w. XVIII—XIX. Położony w pn.-zach. krańcu wsi, w parku, nad rzeczką
na wzgórzu, częściowo sztucznie nadsypanym. Dwa budynki muro-
wane, tynkowane, piętrowe, stykające się pod kątem prostym. Budynek
główny, zwrócony fasadą na wsch., na planie zbliżonym do kwadratu;
przy jego pn.-wsch. narożu budynek zwrócony dłuższym bokiem na
pd., na planie wydłużonego prostokąta; na przedłużeniu jego wsch.
boku w kierunku pn. szeroki mur zakończony kwadratowym budy-

neczkiem (zapewne pierwotnie latryną) usytuowanym na stromym zboczu. Budynki podparte na narożach szkarpami; w jednej ze szkarp wmurowana tablica kamienna, trójkątna z owalną płyciną, na której napis łaciński o odnowieniu «starożytnego» zamku przez Wawrzyńca Chlewickiego 1605. Układ wnętrza obu budynków, głównego częściowo, bocznego niemal całkowicie zmieniony. W części pn. budynku głównego, w przyziemiu dwa pomieszczenia na różnym poziomie, sklepione kolebkowo-krzyżowo, portal kamienny pocz. w. XVII; pod częścią zach. wzdłuż budynku trzy piwnice, pierwotnie dostępne tylko z zewnątrz, sklepione kolebkowo (w środkowej sklepienia zerwane). W budynku bocznym, w przyziemiu części pn. ślady pierwotnego pomieszczenia o narożach zaokrąglonych od wsch. W górnej kondygnacji budynku głównego obramienia okienne pocz. w. XVII, przekute; elewacje obydwu budynków zwieńczone gzymsem krokształtnkowym, dołem i na narożach boniowane; dachy nowe, łamany i mansardowy, z przeniesioną chorągiewką 1803. Pozostałości piwnic. W stromym pn. zboczu wzgórza widoczne zręby murów lochu na planie kwadratowym, częściowo przesklepionego; w zboczu wejście do piwnic murowanych z kamienia, przesklepionych cegłą, częściowo zamurowanych, łączących się z wspomnianym lochem, biegnących w głąb wzgórza. Podobne piwnice u podnóża wzgórza od zach., pd.-wsch., i wsch., wszystkie dostępne z zewnątrz. W piwnicy pd.-wsch. kamienne odrzwia.

PARK. Z pocz. w. XIX. Rozlegly, krajobrazowy, ze stawami i okazami starodrzewiu.

DOM we wsi. Zbudowany ok. poł. w. XIX. Drewniany, konstrukcji zrębowej, na planie prostokąta. Dwutraktowy z sienią na osi. Dach czterospadowy, kryty gontem.

KAPLICZKA. Na środku stawu. Na kamiennej podmurówce cztery słupki wspierające daszek namiotowy. Wewnątrz rzeźba św. Jana Nepomucena, zapewne w. XVIII.

CZARNA

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. Nawiedzenia N. P. Marii. Wzniesiony 1911—30 wg planów arch. *Stefana Lamparskiego* i *Wacława Krzyżanowskiego*. — Części ołtarza barokowego (niegdyś głównego w starym kościele). W nowym ołtarzu głównym obrazy: Matki Boskiej z Dzieciątkiem w. XVII, w sukience srebrnej z pocz. w. XIX; na zasuwach Wniebowzięcia Matki Boskiej i Apostołów przy grobie, w. XVIII. Chrzcielnica drewniana, późnobarokowa. Obraz św. Barbary ok. poł. w. XIX. Rzeźba Chrystusa Zmartwychwstałego pocz. w. XIX. Krzyż ołtarzowy zdobiony mozaiką, z postacią Chrystusa z kości słoniowej, włoski 2. poł. w. XIX. Świecznik mosiężny barokowy. Ornat z tkaniny w. XVIII. Kapa z tkaniny pocz. w. XIX.

NIEUŻYWANY KOŚCIÓŁ p. w. Nawiedzenia N. P. Marii. Na miejscu pierwotnej kaplicy z cudownym obrazem Matki Boskiej z w. XVII, wzniesiony kościół 1763—4 z fundacji Izabelli z Humieckich Małachowskiej; od 1887 parafialny. Otoczony murem z kamienia polnego, z bramką od zach. Późnobarokowy. Murowany. Zwrócony prezbiterium na pd.-wsch. Na planie prostokąta zamkniętego półkoliście. Przy prezbiterium od pn.-wsch. zakrystia sklepiona kolebkowo z lunetami, przy fasadzie kruchta zamknięta półkoliście. Wnętrze rozczłonkowane pilastrami, niegdyś nakryte stropem dziś nie istniejącym. Chór muzyczny drewniany o falistej linii parapetu. Dachy namiotowe, gontowe. — Organy rokokowe ok. 1760.

CZERMNO

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. Nawiedzenia N. P. Marii i św. Mikołaja. Pierwotny drewniany istniał 1511, następny również drewniany wzniesiony 1757, fundacji Antoniego Kraszkowskiego; obecny murowany 1881 na miejscu poprzednich. — Dwa ołtarze późnobarokowe, z obrazami śś. Antoniego, Mikołaja i Walentego, na zasuwie św. Stanisława, pocz. w. XIX. Chrzcielnica marmurowa, barokowa. Cztery obrazy śś. ewangelistów w. XVIII. Krucyfiksy: z tęczy wczesnobarokowy, pocz. w. XVII; rokokowy, koniec w. XVIII; procesyjny rokokowy. Relikwiarz drewniany w kształcie ręki w. XVII/XVIII. Płyty nagrobne Leonarda Czermińskiego (zm. 1560), z herbem Jelita; żony Leonarda Czermińskiego (zm. 1575), z częściowo zatartym napisem i herbem Łabędź. Dwa kielichy późnobarokowe. Pacyfikał 1729 fundacji Chocimskiego. Kilkanaście lichtarzy o formach barokowych. Sukienka srebrna na obraz Matki Boskiej, barokowa. Ornat z pasa polskiego złotolity, w. XVIII. Trzy ornaty i kaptur kapy z tkanin w. XVIII i pocz. w. XIX.

CHAŁUPA nr 9. Z ok. poł. w. XIX. Drewniana, konstrukcji zrębowej. Izba pomiędzy komorą i sienią, wejście w boku dłuższym. Stropy belkowane. Dach czterospadowy, kryty strzechą. Stary piec.

DZIEBAŁTÓW STARY

FIGURA PRZYDROŻNA. Z 1848. Kamienna. Krzyż na postumencie z cokołem i gzymsem; dekoracja klasycystyczna.

FAŁKÓW

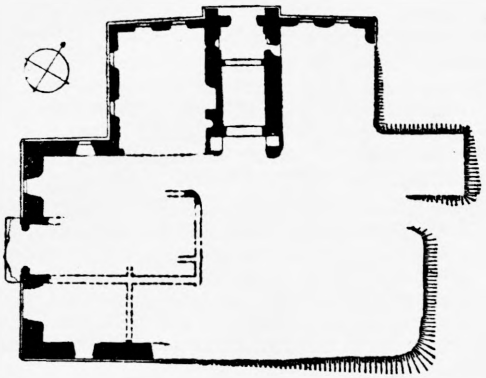
OSADA. Lokacja miasta na prawie magdeburskim 1340. W. XVI małe miasteczko, spadło niebawem do rzędu wsi. Ośrodkiem obecnej osady duży prostokątny rynek przy szosie Przedbórz-Końskie. Zabudowa mieszana, nowsza; kościół przy wsch. pierzei rynku. Ruiny dworu usytuowane na pd.-wsch. od osady.

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. Matki Boskiej Szkaplerznej. Pierwotny kościół fundacji Falkowskich herbu Doliwa konsekrowany 1325,

następny wymurowany 1420. Obecny murowany, na miejscu poprzedniego, wzniesiony 1920—48 wg projektu arch. *Oskara Sosnowskiego.* — Ołtarz główny rokokowy 2. poł. w. XVIII, z płaskorzeźbą Wniebowzięcia Matki Boskiej (z kościoła pocysterskiego w Mogile). Obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem, w sukience srebrnej, w. XVIII. Kielich fundacji Maurycego Fryderyka z Jędrzejowa, proboszcza fałkowskiego, późnorenesansowy 1. ćw. w. XVII. Trzy ornaty z fragmentów tkanin i haftów w. XVII i XVIII.

Na cmentarzu kościelnym nagrobek Jakuba Ścibor Kotkowskiego (zm. 1831), klasycystyczny.

RUINY DWORU. Wzniesiony zapewne przez Falkowskich 1. poł. w. XVII. Usytuowany na kolistym nierównym wzniesieniu, otoczonym fosą. Murowany z kamienia łamanego mieszanego z cegłą.

Ruiny dworu w Fałkowie 1:750

Jednokondygnacjowy na wysokich piwnicach, sklepionych kolebkowo z lunetami. Od pd.-zach. mury zapewne większego prostokątnego budynku z dłuższą elewacją pd.-zach. i przytykającymi do niej krótszą ścianą pn.-zach. oraz częściowo zachowaną ścianą pd.-wsch., której przedłużenie zamyka od tej strony platformę, będącą pozostałością pierwotnego założenia; w elewacji pd.-zach. otwór wejściowy przed którym ślady późniejszych schodów. Od pn.-zach. sień przejazdowa z bramą niegdyś dostępną przez most na fosie, zaakcentowaną nieznacznym ryzalitem; po obu bokach sieni zapewne późniejsze prostokątne pomieszczenia (cieńsze mury), tworzące wraz z sienią wysuniętą ku pn.-zach. frontową część założenia; z pomie-

szczenia pn.-wsch. zachowana jedynie ściana frontowa w licu bramy i ślad ściany bocznej. Ślady murów zarysowują ponadto: zamknięcie założenia pod kątem prostym od pn.-wsch. oraz ryzalit (?) z tejże strony. Układ wnętrza zatarty, brak sklepień i stropów, okna prostokątne przerabiane. W sieni przejazdowej zachowany gurt arkady, dwie nisze półkoliste, ślady kominka i wylotu komina. W piwnicach dwa portale z ciosu.

POZOSTAŁOŚCI PARKU. O charakterze krajobrazowym, może na starym założeniu, ze starą aleją dojazdową prowadzącą do dworu.

DAWNA OFICYNA. Zbudowana zapewne pocz. w. XIX. Murowana, potynkowana. Parterowa. Na rzucie prostokąta, z dwoma późniejszymi przedsionkami od frontu i nową drewnianą przybudówką od tyłu. Elewacja frontowa rozczłonkowana lizenami. Dach łamany polski, kryty gontem. Układ wnętrza zmieniony, niegdyś z dużym pomieszczeniem na osi.

DAWNA GORZELNIA. Zbudowana 1. poł. w. XIX, zmieniona na budynek mieszkalny. Murowana, tynkowana. Parterowa. Na planie wydłużonego prostokąta, z dwiema niskimi przybudówkami przy elewacjach bocznych. Pokoje w układzie dwutraktowym. Pod całym budynkiem sklepione piwnice, posiadające od frontu (wskutek spadku terenu) charakter wysokich suteren. Okna zamknięte łukiem odcinkowym. Dach dwuspadowy, kryty gontem.

ZABUDOWANIA GOSPODARCZE. Wzniesione zapewne 2. poł. w. XVIII. Zgrupowane wokół prostokątnego podwórza, zamkniętego od frontu zaokrąglonym odcinkiem muru, nakrytym gontowym daszkiem. W murze brama sklepiona odcinkiem łuku, z dekoracyjną archiwoltą, ujęta dwoma pilastrami. Budynki murowane, potynkowane, parterowe. Stajnia z piętrowym ryzalitem na osi, zwieńczonym trójkątnym szczytem; drzwi na dwu kondygnacjach umieszczone w głębokiej wnęce.

59 FIGURA PRZYDROŻNA (fig. 59), w rynku. Z 1792. Kamienna. Rzeźba Pietà na cokole ozdobionym wolutami.

FURMANÓW

CHAŁUPA nr 32. Z ok. poł. w. XIX. Drewniana, konstrukcji zrębowej. Dwutraktowa z wejściem w dłuższym boku. Za sienią komora, za izbą alkierz; pułap belkowany. Dach czterospadowy, kryty gontem i strzechą.

GOSAŃ

CHAŁUPA nr 27. Drewniana, konstrukcji zrębowej. Dwutraktowa. Dach czterospadowy, gontowy. Pułap belkowany z datą 1822.

GOWARCZÓW

OSADA. Miasto na prawie magdeburskim lokowane 1430. Spalone 1767. Położone przy drodze Końskie-Nowe Miasto nad Pilicą. Ośrodkiem czworoboczny rynek, na pn.-zach. od niego, na wzgórzu kościół par. Zabudowa mieszana, w. XIX—XX.

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. śś. Piotra i Pawła. Pierwotny wzmiankowany 1404, jako murowany wymieniony 1511. Obecny murowany kościół, zapewne pierwotnie gotycki, rozbudowany ok. 1640 kosztem Korycińskich: Aleksandra chorążego krakowskiego i jego żony Zofii ze Zborowskich. Spalony 1767, odrestaurowany 1774 przez Józefa Jabłonowskiego, chorążego halickiego, konsekrowany 1778; odnawiany 1843. Rozbudowany 1902—4. Orientowany. Tynkowany. Krótkie, jednoprzęsłowe, prostokątne prezbiterium, zapewne gotyckie w zrębie, oszkarpowane; przy nim od pn. przybudówka ok. 1640 mieszcząca zakrystię, skarbczyk i przedsionek. Nawa w dwuprzęsłowej części wsch. pierwotna, w zach. dobudowana wraz z dwuwieżową fasadą 1902—4; po bokach nawy, na wyższym poziomie dwie analogiczne kwadratowe kaplice ok. 1640, podsklepione kryptami grobowymi. W prezbiterium, kaplicach i zakrystii sklepienia kolebkowo-krzyżowe, w skarbczyku i przedsionku kolebkowe, nawa sklepiona 1902—4. Ściany zakrystii rozczłonkowane lizenami z esowatymi konsolkami; okno i dwa kamienne profilowane portale uszate, wczesnobarokowe. Dachy dwuspadowe, wsch. szczyt prezbiterium zapewne ok. 1640. — Ołtarz boczny rokokowy 2. poł. w. XVIII. Ołtarz w kaplicy pd. (fig. 21) **21** wczesnobarokowy ok. 1640, z czarnego marmuru, z rzeźbioną grupą Ukrzyżowania (fig. 40), napisem fundacyjnym i herbami Topór i Ja- **40** strzębiec Aleksandra i Zofii Korycińskich. W nowym ołtarzu w kaplicy pn. obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w. XVIII, przemalowany, w sukience 1833 wykonanej przez złotnika *J. Świdzińskiego*. Chrzcielnica marmurowa, barokowa w. XVII. Obrazy: Wręczenia kluczy św. Piotrowi i św. Floriana, z końca w. XVIII. Dwa krucyfiksy barokowe, jeden z nich procesyjny w. XVIII. Nagrobek piętrowy Korycińskich (fig. 46), wystawiony 1649, z marmuru chęcińskiego, we wczesno- **46** barokowym obramieniu architektonicznym, z rzeźbionymi, leżącymi postaciami zmarłych: Aleksandra, chorążego krakowskiego (zm. ok.1660) i Zofii z Rytwian ze Zborowskich (zm. 1649) oraz płaskorzeźbionymi popiersiami ich dzieci, Aleksandra (zm. 1638) i Konstancji (zm. 1640); herby Topór i Jastrzębiec. Epitafium kamienne ks. Andrzeja Iskierskiego (zm. 1778). Tablica marmurowa, wczesnobarokowa 1642 z aktem fundacji mansjonarzy przez Aleksandra Korycińskiego. Monstrancja barokowa z figurkami aniołków, pocz. w. XVIII. Kielichy: koniec w. XVIII oraz klasycystyczny 1833. Puszka klasycystyczna. Trybularz i łódka na kadzidło w. XVIII/XIX. Ornaty: 1—2. dwa z tkanin 1. poł. w. XVII, z herbami Jastrzębiec i Topór Zofii i Aleksan-

dra Korycińskich oraz Korczak i Topór i literami ZK CHK, AK CHK; 3—4. dwa z pasów polskich, z nich jeden z sygn. *Franciszka Masłowskiego*, 2. poł. w. XVIII; 5. z tkaniny koniec w. XVIII; 6—7. dwa z tkanin ok. poł. w. XIX. Dwie kapy w. XVIII. Dwa manipularze haftowane w. XVIII. Stuła haftowana w. XVIII.

DAWNA KARCZMA. W rynku. Zapewne z w. XVIII, bez charakteru stylowego. Murowana. Parterowa, częściowo podpiwniczona. Na rzucie wydłużonego prostokąta, z sienią przejazdową na osi. Na tragarzu w sieni napis i data 1768. Dach dwuspadowy.

DOM ul. św. Marcina nr 8. Drewniany, konstrukcji zrębowej. Wnętrze dwuizbowe z sienią i komorą. Na sosrębie data 1806. Dach czterospadowy, kryty słomą.

FIGURA św. Jana Nepomucena, obok kościoła, kamienna na cokole, 1788.

GÓRY MOKRE

W NOWEJ KAPLICZCE rzeźba ludowa św. Jana Nepomucena w. XVIII.

FIGURA PRZYDROŻNA. Murowany słup z przeźroczem i rzeźbą ludową św. Floriana.

GRODZISKO

CHAŁUPA nr 95. Z 1. poł. w. XIX. Drewniana, konstrukcji zrębowej. Izba między komorą i sienią, wejście w boku dłuższym. Strop belkowany z sosrębem wg tradycji z 1832. Dach czterospadowy, kryty strzechą.

KAPLICZKA. Zapewne z pocz. w. XIX. Murowana, prostokątna, kryta trójspadowym daszkiem gontowym. Wewnątrz obraz św. Rozalii, dwie rzeźby Chrystusa oraz św. Jana Nepomucena, ludowe.

FIGURY PRZYDROŻNE. Z w. XIX. 1. Murowana, ośmioboczna, z namiotowym daszkiem. — 2. Drewniany, rzeźbiony krzyż dźwigający kapliczkę z kolumienkami.

HUCISKO

FIGURA PRZYDROŻNA. Z pocz. w. XIX. Na murowanym cokole żeliwny krzyż z kogutkiem.

JACENTÓW

CHAŁUPA nr 32. Z ok. poł. w. XIX. Drewniana, konstrukcji zrębowej. Izba między komorą i sienią, wejście w boku krótszym. Dach czterospadowy, kryty strzechą.

FIGURA PRZYDROŻNA. Z 1810. Na kamiennym cokole żeliwny krzyż.

JAKIMOWICE

KAPLICZKA. Zapewne z pocz. w. XIX. Murowana, na planie prostokąta zamkniętego półkoliście, kryta dachem gontowym.

JANÓW

FIGURY PRZYDROŻNE. Z pocz. w. XIX. 1. Kolumna kamienna na cokole, z żeliwnym krzyżem z kogutkiem. — 2. Krzyż kamienny 1811.

JEŻÓW

FIGURA PRZYDROŻNA. Zapewne pocz. w. XIX. Czworoboczny słup z wnękami, nakryty daszkiem czterospadowym.

KAJETANÓW

KAPLICZKA. Drewniana, prostokątna, z przodu otwarta z dwiema kolumienkami przy wejściu, daszek gontowy, trójspadowy. Wewnątrz rzeźby ludowe: krucyfiks, śś. Jan Nepomucen i Florian.

KAMIENNA WOLA

CHAŁUPY. Dwie z ok. poł. w. XIX. Drewniane, konstrukcji zrębowej. Izba między sienią i komorą, wejście w boku dłuższym. Stropy belkowane. Dachy czterospadowe, kryte strzechą.

W NOWEJ KAPLICZCE rzeźba ludowa św. Jana Nepomucena.

KAMIENNY KRZYŻ

FIGURA PRZYDROŻNA. Krzyż kamienny 1849.

KAPAŁÓW

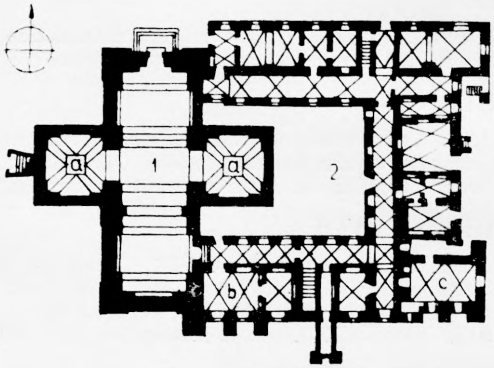
CHAŁUPY nry 25, 28, 60. Z ok. poł. w. XIX. Drewniane, konstrukcji zrębowej. Izby między komorą i sienią, wejścia w krótszym boku. Dachy kryte strzechą, w chałupie nr 25 naczółkowy z okapem, nr 28 dwuspadowy z okapem na rysiach, nr 60 czterospadowy z okapem na rysiach.

KAZANÓW

KOŚCIÓŁ I DAWNY KLASZTOR BERNARDYNÓW (fig.6). **6** Pierwotny kościół drewniany, zamierzony jako parafialny, wzniesiony zapewne 1529 lub 1521 z fundacji Mikołaja Kazanowskiego kanonika włocławskiego. Drewniany klasztor wystawiony 1627 kosztem Hieronima Kazanowskiego, chorążego sandomierskiego. Obecny kościół i część klasztoru, na miejscu pierwotnych, zbudowane 2. poł. w. XVII

staraniem Izabelli z Lanckorońskich Lipskiej starościny rawskiej. Klasztor ukończony 1772—81. Kasata klasztoru 1864, parafia erygowana 1900. Kościół zwrócony prezbiterium na pd. i przylegający do niego od wsch. klasztor tworzą zwarty kompleks murowanych budynków barokowych, z wirydarzem pośrodku. Kościół od pn., zach. i pd. otoczony murem; w nim bramka w. XVIII z gontowym daszkiem, ozdobiona symbolami franciszkańskimi.

A. KOŚCIÓŁ PAR. p. w. Zwiastowania N. P. Marii. Ukończony 1694, konsekrowany 1764; restaurowany po pożarze 1802. Nawa

Kościół i klasztor pobernardyński w Kazanowie 1:1000
1. kościół, 2. klasztor; a. kaplice, b. zakrystia, c. refektarz.

dwuprzęsłowa, prezbiterium równej z nią szerokości i wysokości, prostokątne, jednoprzęsłowe. Po bokach nawy dwie analogiczne kwadratowe kaplice; pod kaplicą zach. krypta dostępna przez przedsionek z cmentarza kościelnego, kaplica wsch. na wirydarzu klasztornym. Od pn., w licu fasady dwie wieże. Zakrystia w budynku klasztornym. Wewnątrz ściany nawy i prezbiterium rozczłonkowane parzystymi pilastrami kompozytowymi, dźwigającymi belkowanie; między pilastrami nisze, niektóre z dekoracją stiukową koniec w. XVII, pomiędzy parami pilastrów arkadowe wnęki ujęte dekorowanymi w stiuku archiwoltami; analogiczne otwory do kaplic. Sklepienia kolebkowe z lunetami, na parach gurtów, w kaplicach o ścianach opilastrowanych, lustrzane z lunetami. Na filarach tęczy stiukowe kartusze koniec w. XVII z napisami i herbami fundatorów: Łada Jana Franciszka Lipskiego, starosty rawskiego i Zadora jego żony Izabelli z Lanckorońskich. W lunetach

okna owalne, w kaplicach półkoliste. Polichromia późnobarokowa ok. 1775, podniszczona; na ścianach nawy i prezbiterium iluzjonistyczna architektura oraz postacie apostołów, ewangelistów i świętych; na sklepieniu Wniebowstąpienie oraz sceny z życia śś. Franciszka i Antoniego; w prezbiterium napisy odnoszące się do konsekracji kościoła 1764 i erekcji ołtarza głównego 1773. W kaplicach polichromia 1934 projektu *Olgi Tekielskiej-Listowskiej*. Zewnątrz dwuwieżowa fasada podzielona na dwie kondygnacje klasycystycznym belkowaniem 1802; wieże dołem czworoboczne, opilastrowane, górą ośmioboczne, gładkie, między nimi opilastrowana górna część fasady zwieńczona trójkątnym szczytem; na osi portal z rokokowymi, drewnianymi drzwiami i dwa okna w obramieniach po poł. w. XVIII. Elewacje boczne i ściany kaplicy zach. rozczłonkowane parami pilastrów, między nimi podziały ramowe i nisze. Dach nad kościołem dwuspadowy, na kaplicach ośmiodzielne dachy łamane, na wieżach cebulaste hełmy z latarniami. — Ołtarz główny (fig. 24) rokokowy ok. 1773, niski, wolnostojący, oddzielający wraz z parawanowymi ściankami bocznymi dawny chór zakonny; na retabulum malowidła treści symbolicznej. Ponad ołtarzem, na ścianie prezbiterium lustro w rokokowej ramie, na nim obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w. XVII, w sukience srebrnej z końca w. XVII; na zasuwie obraz Zwiastowania mal. *Wincenty Łukaszewicz* w. XIX/XX. Ołtarze boczne: w kaplicy zach. barokowy 1. poł. w. XVIII z obrazem św. Antoniego w sukience rokokowej oraz ołtarzyk barokowy z obrazami Matki Boskiej Szkaplerznej w sukience z końca w. XVII i św. Tekli w. XVIII, w rokokowej ramie; w kaplicy wsch. rokokowy z rzeźbami aniołów i obrazem św. Franciszka w. XIX. Ambona rokokowa. Chór muzyczny drewniany z malowanymi na parapecie wizerunkami śś. franciszkańskich koniec w. XVII. Prospekt organowy rokokowy. Stalle i ławka rokokowa. Obraz Chrztu w Jordanie 2. poł. w. XVIII. Stacje Męki Pańskiej: cykl rokokowych miedziorytów hiszpańskich ok. poł. w. XVIII. Krucyfiks w. XVII. Płyta nagrobna Zofii z Kozietuł Skarbkówny Kazanowskiej (zm. 1643), chorążyny sandomierskiej (fig. 42), kamienna, z wypukłorzeźbioną, leżącą postacią zmarłej i obramieniem inskrypcyjnym. W podziemiach trumny Kazanowskich, kamienne w. XVII. Epitafium Heleny z Jaworskich Brykczyńskiej (zm. 1800). Monstrancja 1758. Kielichy: dwa z w. XVII, jeden pocz. w. XIX. Ornaty: z aksamitu wzorzystego w. XVII oraz haftowany w. XVIII. Kapa w. XVIII. **24** **42**

B. DAWNY KLASZTOR. Piętrowy. O trzech skrzydłach, z których zach. część skrzydła pd. zapewne koniec w. XVII, pozostałe dobudowane zapewne 1772—81; całość budynku w tym czasie ujednolicona. Skrzydło pd. uszkodzone 1944, odbudowane 1949—52. Skrzydło pn. wysunięte znacznie przed lico fasady kościoła, skrzydło pd. nieco przed wsch. elewację prezbiterium. Końce obu skrzydeł, przedłużone poza lico skrzydła wsch., tworzą dwa wydatne ryzality. Ryzalit pn.-

wsch. z wysokim, wspartym na filarze podcieniem arkadowym w narożu pd., mieszczącym obecnie schody na piętro. Od pd. ponadto ryzalit ustępowy. Naroża oszkarpowane. Wewnątrz w obu kondygnacjach wokół wirydarza korytarz z traktem pomieszczeń; sklepienia kolebkowe z lunetami i kolebkowo-krzyżowe. W ryzalicie pd.-wsch. refektarz i kuchnia z pierwotnym kominem. W elewacji pd., przy narożu wsch. (odbudowanym 1949—52) na piętrze loggia otwarta trzema arkadami filarowymi, podsklepiona analogicznymi wnękami w przyziemiu. Dachy łamane polskie, gontowe.

Na cmentarzu kościelnym kamienna rzeźba św. Jana Nepomucena na postumencie, z końca w. XVIII.

POZOSTAŁOŚCI ZAŁOŻENIA OBRONNEGO, zapewne zamku Kazanowskich herbu Grzymała. W polu, na zach. od wsi. Niewielkie wzgórze z zarysem fosy dokoła i rumowiskiem cegieł i kamieni.

KŁUCKO

KAPLICZKA. Fundacji Andrzeja i Anieli Jodłowskich 1831. Murowana, na rzucie półkola, kryta daszkiem gontowym. Wejście ujęte w pary półkolumn dźwigające trójkątny szczyt z wnęką, w której zatarta płaskorzeźba Chrztu w Jordanie (?). Wewnątrz wnęka ołtarzowa ujęta w półkolumny. Kamienna płyta fundacyjna.

KOŁONIEC

DAWNE ZABUDOWANIA FABRYCZNE. Wielki piec i walcownia, zapewne z pocz. w. XIX. Budynki murowane z kamienia, prostokątne, o zamkniętych półkolem oknach.

FIGURY PRZYDROŻNE. 1. Murowana. Na cokole postument zwieńczony krzyżem, 1845. — 2. Krzyż modrzewiowy zakończony pazdurem, z 1. poł. w. XIX.

KOŃSKIE

MIASTO POWIATOWE. Osiedle od wczesnego średniowiecza ośrodkiem wielkiej własności ziemskiej, w której rozwijał się przemysł żelazny. W. XI zapewne własnością możnego rodu mazowieckiego; od 1. poł. w. XII własność rodu Odrowążów, pierwsza wzmianka w falsyfikacie trzemeszeńskim 1145. Ok. 1737 Jan Małachowski, kanclerz wielki koronny sprowadza rzemieślników niemieckich i nadaje prawa miejskie chłopom (rzemieślnikom wiejskim) osiedlającym się w Końskich; formalna lokacja miasta 1748. Szybki rozwój 2. poł. w. XVIII, dzięki przemysłowi żelaznemu, drzewnemu i skórzanemu. Położone nad rzeczką Czystą przy trakcie pocztowym w. XVIII z Warszawy do Krakowa. Rynek, utworzony ok. poł. w. XVIII z dawnego placu wiejskiego, prostokątny, dawniej z kramnicami z 1817, wyburzonymi 1942. Ulice na przedłużeniu pierzei, dwie wy-

biegające z zach. narożników i łączące się od zach. w jeden trakt do Piotrkowa oraz dwie od wsch. po obu stronach kościoła par. W pd.-wsch. części miasta w parku dawny pałac Małachowskich, na przedmieściu zw. Browary na pd.-wsch. od miasta kościół cmentarny.

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. śś. Wojciecha i Mikołaja. Pierwotny kościół poza obrębem dzisiejszego miasta, być może na miejscu obecnego kościoła cmentarnego. Następny murowany ok. 1220 z fundacji Iwona Odrowąża. Obecny zbudowany w. XV/XVI, zapewne między 1492 a 1520, wewnątrz odnawiany 1777; rozbudowany 1902—3 wg planów arch. *Wacława Popławskiego* ze wzniesieniem nowej wieży, zach. części nawy, zębatych szczytów i dachu. Późnogotycki, z neogotyckimi przekształceniami. Orientowany. Murowany z ciosu. Jednonawowy, z węższym prostokątnym prezbiterium, przy którym od pn. zakrystia. W prezbiterium dwuprzęsłowe sklepienie gwiaździste, zakrystia sklepiona kolebkowo, w nawie strop 1903. Tęcza ostrołukowa. W pn. ścianie prezbiterium sakramentarium (fig. 5) późnogotyckie w. XV/XVI, 5
w kamiennym profilowanym obramieniu o wykroju oślego grzbietu, w zwieńczeniu krzyż i kwiaty lilii. Kościół oszkarpowany; wokół prezbiterium i pierwotnej części nawy cokół profilowany i gzyms kapnikowy, opadający poniżej ostrołukowych okien prezbiterium. Portale: 1. z prezbiterium do zakrystii ostrołukowy; 2. w ścianie wsch. zakrystii profilowany, ostrołukowy, ponad nim kwadratowe okienko ze starymi kratami; 3. w pd. ścianie nawy zamurowany, o profilowanym prostokątnym obramieniu w. XVI z napisem majuskułowym w nadprożu mówiącym o restauracji kościoła 1520, ponad nim półkolisty, płaskorzeźbiony tympanon (fig. 1) romański 1. poł. w. XIII 1
z przedstawieniami: krzyża, dwóch rozet o symbolicznym znaczeniu i dwóch drzew rajskich, na tle splotów wici palmetowej; tympanon osłonięty daszkiem kamiennym na konsolach o charakterze w. XVI. W pd. ścianie prezbiterium, w nowszym otworze wejściowym drzwi żelazne okute z zamkiem. Na szkarpach narożnych prezbiterium napisy majuskułą gotycką w. XV: Maria i Jezus (na tarczy). W ściany wieży wmurowane płyty: na szkarpie pd.-zach. mała z płaskorzeźbionym ornamentem romańskim; na ścianach wsch. i pd. dwie duże podzielone na pola zwieńczone maswerkami z majuskułowymi napisami w. XV, z imionami Marii i Chrystusa, napisem dewocyjnym i herbami Odrowąż i Rawicz. Na szkarpie pd. prezbiterium zegar słoneczny 1621. — Ołtarz główny kamienny, późnobarokowy 1749, o kolumnach podtrzymujących belkowanie i baldachim, w ołtarzu krucyfiks z tegoż czasu. W ołtarzach bocznych obrazy: Matki Boskiej z Dzieciątkiem w srebrnych sukienkach w. XVIII oraz św. Mikołaja, przemalowane i powiększone przez *Wincentego Łukaszewicza* w. XIX/XX. Feretron w. XVIII. Rzeźby: Pietà (fig. 31) gotycka ok. 1430; Chrystus Zmar- 31
twychwstały i krucyfiks, późnobarokowe; cztery putta barokowe. Nagrobek Hieronima Koneckiego (zm. 1564), piaskowcowy, późnc-

43 renesansowy (fig. 43), wystawiony przez syna Jana, dworzanina królewskiego, starostę łomżyńskiego, z płaskorzeźbioną postacią rycerza na płycie w obramieniu inskrypcyjnym; w zwieńczeniu trójkątny szczyt z herbem Odrowąż w kartuszu, ustawiony na płycie inskrypcyjnej ujętej w woluty. Epitafia: Anny z Tworzyanek Kempickiej (zm. 1652) wystawione 1654, marmurowe, barokowe z herbem Jastrzębiec; Anny z Sumina Sierakowskiej (zm. 1670) wystawione 1672, marmurowe, barokowe, z portretem zmarłej mal. na blasze; Jana Małachow-
47 skiego, kanclerza wielkiego koronnego (fig. 47) wystawione 1762, marmurowe, rokokowe z dwiema rzeźbionymi postaciami alegorycznymi po bokach tablicy inskrypcyjnej, zwieńczonej rzeźbionym alabastrowym popiersiem zmarłego w bogatym obramieniu z puttami. Płyta na pamiątkę złotych godów Małachowskich 1843. Na zewnętrznej pd. ścianie prezbiterium: wykuty napis ks. Stanisław Modrzewski, proboszcz (zm. 1634) oraz epitafium ks. Piotra (Krokowskiego? zm. 1767) z herbem Bończa, rokokowe. Monstrancja późnobarokowa 1707 z herbem Śreniawa i literami Z. AK. LM W H SKŁ (być może Anny z Lubomirskich Małachowskiej wojewodziny poznańskiej?). Cztery kielichy: późnorenesansowy z pateną, 1. ćw. w. XVII; barokowy
53 2. poł. w. XVII (fig. 53), pokryty emalią na filigranie, w motywy kwiatów tulipanu i róży, z herbem Pilawa w kartuszu i literami PP BW; rokokowy; klasycystyczny. Relikwiarz w kształcie krzyża koniec w. XVIII. Pacyfikał późnobarokowy w. XVIII. Dwie ampułki empirowe. Dzbanuszek miedziany w. XVII. Dwa ornaty z tkanin w. XVIII. Kapa z tkaniny pocz. w. XIX. Dzwon 1549 fundacji Stanisława proboszcza z Tarczku.

Na cmentarzu kościelnym figury kamienne: św. Jana Nepomucena na postumencie rokokowym, 2. poł. w. XVIII (z parku pałacowego); św. Floriana rokokowa, z końca w. XVIII; krzyż kamienny na pamiątkę misji 1847.

KOŚCIÓŁ p. w. śś. Anny i Jana Chrzciciela. Położony na cmentarzu grzebalnym, na przedmieściu obecnie zw. Browary, dawniej Kościołki, potem Kościeliska. Wzniesiony z fundacji Jana Fajgla, burgrabiego krakowskiego ok. 1770, konsekrowany 1778. 1913 spalony dach i chór muzyczny. Orientowany. Murowany. Jednonawowy, z węższym kwadratowym prezbiterium, zamkniętym półkolistą apsydą. W nawie nowy strop, w prezbiterium kolebka z lunetami. Ściany nawy wewnątrz i zewnątrz rozczłonkowane pilastrami. Od frontu portal z kartuszem rokokowym; drzwi drewniane rzeźbione z okuciami i zamkiem o charakterze rokokowym. W kruchcie kute drzwi
23 żelazne. — Ołtarz (fig. 23) rokokowy, 2. poł. w. XVIII, niearchitektoniczny z rzeźbami aniołków i obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem
29 i św. Józefem (fig. 29) mal. na desce, w typie niderlandzkim, ok. poł. w. XVII, przemalowanym. Obraz Chrztu w Jordanie, późnobarokowy (zapewne fragment większej całości). Rzeźby: dwa anioły

adorujące (z ołtarza), koniec w. XVII; krucyfiks barokowy 1. poł. w. XVIII; fragmenty barokowego ołtarza; krucyfiks ludowy w. XIX. Płyta nagrobna Anny de Spens (zm. 1829) i Gaspara de Pollini (zm. 1840). Kociołek miedziany, barokowy.

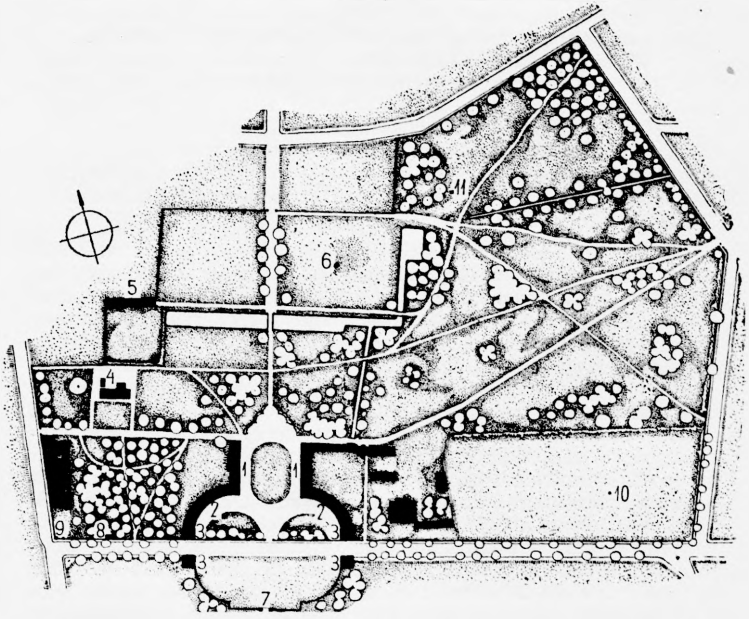
CMENTARZ GRZEBALNY. Otoczony murem 1832 z bramką od zach.; krata żeliwna w. XIX. Na cmentarzu oraz w murze okalającym i na ścianach zewnętrznych kościoła nagrobki i płyty w. XIX m. i.: Wojciecha Zawilińskiego (zm. 1799); Jakuba Lesiakowskiego (zm. 1809); Katarzyny ze Skupieńskich Poradowskiej (zm. 1814); Jana Kotusińskiego (zm. 1821); Józefy i Hilarego Chmielewskich (zm. 1822); Franciszki z Zygmuntońskich Słuchowskiej (zm. 1823); Magdaleny Lesiakowskiej (zm. 1824); Katarzyny i Wojciecha Jakubowskich oraz Joanny i Jana Zaborowskich 1826; Anny z Bergerów Zawilińskiej Bratesiowiczowej (zm. 1831); Marianny z Mierosińskich Chmielewskiej (zm. 1832).

DAWNY ZESPÓŁ PAŁACOWY. Wzniesiony ok. poł. w. XVIII przez Jana Małachowskiego, kanclerza wielkiego koronnego, wg częściowo wykorzystanego projektu z ok. 1740; planowany korpus główny na miejscu wówczas istniejącego pałacu nie zrealizowany (dawny pałac rozebrany zapewne między 1830 a 1854); skrzydła wzniesione z niewielkimi zmianami, przebudowane w. XIX. Budynki murowane, tynkowane, usytuowane w rozległym parku. W pd.-zach. części parku, na głównej osi kompozycyjnej biegnącej z pd. ku pn., rozległy dziedziniec złożony z części eliptycznej i prostokątnej, zamknięty pierwotnie od pn. dawnym pałacem; dalej ku pn. główna aleja parkowa. Po bokach dziedzińca symetryczne, wąskie i długie skrzydła pałacowe, złożone z równoległych do osi pn.-pd. części prostokątnych oraz części ćwierćeliptycznych, zakończonych od pd. pawilonami. Pawilony połączone niegdyś bramami z dwoma analogicznymi pawilonami, odciętymi od pałacu zapewne pocz. w. XIX szosą biegnącą ze wsch. na zach. Dziedziniec zamknięty od pd. na osi głównej glorietą, połączoną z pawilonami częściowo zachowanym ogrodzeniem zataczającym ćwierćelipsę. Do wsch. skrzydła pałacu przylegają nowsze budynki gospodarcze. Pozostałe budynki rozrzucone w parku: od zach. świątynia grecka i egipska oranżeria; od pn. altana; w pd.-zach. narożniku tzw. domek «Wnuczętów»; od pn.-wsch. kapliczki; w ogrodzeniu parku od pn., zach. i pd. bramy.

A. SKRZYDŁA PAŁACOWE (fig. 13). Po przebudowie w. XIX 13
bezstylowe. Parterowe, nakryte nowszymi dachami dwuspadowymi, o częściowo zmienionym podziale ścian pilastrami. Skrzydło zach. mieszkalne, w części prostokątnej dwutraktowe, w ćwierćeliptycznej trzytraktowe; z mieszkalnymi poddaszami. Częściowo zachowana dekoracja stiukowa wnętrz; dwa kominki marmurowe: klasycystyczny i z motywami egipskimi 1. poł. w. XIX; kilka starych pieców. Skrzy-

dło wsch. w części prostokątnej przebudowane 1939—44 na biura; w części ćwierćeliptycznej wozownia i garaże.

13 B. PAWILONY (fig. 13). Cztery analogiczne, piętrowe, o ścianach rozczłonkowanych pilastrami ok. poł. w. XVIII, boniowanych na

Zespół pałacowy w Końskich 1:7500

1—2. skrzydła pałacowe, 3. pawilony, 4. świątynia grecka, 5. oranżeria egipska, 6. altana, 7. glorietta, 8. domek wnuczętów, 9. baszta, 10—11. kapliczki.

narożach; płaskie obramienia drzwi i okien. Dachy namiotowe, łamane, o falistym konturze. Analogiczny układ wnętrz o pomieszczeniach na ogół przekształconych, usytuowanych wokół klatek schodowych. W pawilonie pd.-wsch., na piętrze w pokoju narożnym (niegdyś kaplicy) sklepienie kopulaste, stiuki, drzwi i okna neogotyckie z ok. poł. w. XIX; częściowo zachowane posadzki w. XIX.

15 C. GLORIETTA (fig. 15). Wzniesiona zapewne w. XVIII/XIX. Płytka eksedra, rozczłonkowana trzema ślepymi arkadami, przykryta

hemisferycznie; ujęta po bokach parami jońskich kolumn na tle pilastrów dźwigających belkowanie, na którym po bokach putta i wazony. W zwieńczeniu przesklepienia orzeł na kuli. Po obu stronach glorietty zachowane kamienne słupy ogrodzenia.

D. PARK. W części zach. regularny z dwiema alejami przecinającymi się pod kątem prostym z osią główną pn.-pd. Wzdłuż prostopadłej alei pn. kanał rozwidlający się od wsch. w kierunku pd. i pn., gdzie tworzy sztuczny staw. Przy mostku na obmurowaniu kanału płaskorzeźby: głowa lwa, niedźwiedzia i tryton, zapewne 2. poł. w. XVIII. Na pd. od kanału kopiec widokowy, wewnątrz piwnica; odrzwia kamienne, rzeźbione; obok kolista altanka grabowa. Pomiędzy skrzydłami pałacowymi na klombach kamienne wazony 2. poł. w. XVIII. Wsch. część parku późniejsza w typie krajobrazowym w. XIX. W murze ogrodzenia bramy murowane: brama pn. z cegły i ciosu, ujęta w czworoboczne, opilastrowane słupy zwieńczone wazonami, w murze po bokach otwory wejściowe, ponad którymi spływy wolutowe; brama zach. podobna; pomiędzy kwadratowymi pawilonami od wsch. zachowane słupy dawnej bramy z wazonami; od pd. nowsza brama.

E. ŚWIĄTYNIA GRECKA (fig. 14). Zbudowana zapewne pocz. w. XIX, klasycystyczna. Na planie wydłużonego prostokąta z portykiem sześciokolumnowym od zach. i wgłębnym dwukolumnowym od wsch.; od pn. dwie przybudówki. Ściany boniowane, od pd. z dużymi półkoliście zamkniętymi oknami; w przyczółkach okna półkoliste. Dach dwuspadowy. 14

F. ORANŻERIA EGIPSKA (fig. 16). Wzniesiona wg projektu arch. *Franciszka Marii Lanciego* 1825. Na planie wydłużonego prostokąta, z dłuższą elewacją okienną od pd. Na osi elewacji pd. wejście zaakcentowane dwoma wysokimi, kwadratowymi słupami, ponad otworem wejściowym wydatny gzyms; płaskorzeźbiona i ryta w tynku dekoracja o motywach egipskich, hieroglify itp. Ściany wsch. i zach. ujęte wysokimi pylonami; od wsch. we wnękach pylonów wielkie posągi faraonów, między pylonami brama. Elewacja pd. przebudowana, między półkolumnami przebite nowe otwory prostokątne w miejsce ostrołukowych, częściowo zamurowanych. 16

G. ALTANA. Wzniesiona zapewne 2. poł. w. XVIII. Na planie ośmioboku z dużymi arkadowymi otworami w każdej ścianie; opilastrowana na narożach, zwieńczona belkowaniem. Brak dachu.

H. «DOMEK WNUCZĘTÓW» I BASZTY. Zbudowane przed poł. w. XIX, może wg projektu arch. *Franciszka Marii Lanciego*. W partii parku przeznaczonej dla dzieci, przy oszkarpowanym murze ogrodzenia domek neogotycki i dwie baszty okrągłe zwieńczone blankami. Opodal ośmioboczna murowana studzienka.

I. KAPLICZKI. 1. Z w. XVIII. Dawna figura przydrożna w kształ-

cie żłobkowanego słupa na cokole, zwieńczonego kapliczką arkadkową nakrytą czterospadowym daszkiem; wewnątrz rzeźba św. Jana Nepomucena. — 2. Zbudowana wg projektu arch. *Franciszka Marii Lanciego* 1840. Neogotycka. W kształcie wysokiego baldachimu na cokole i czterech kolumienkach; na baldachimie z czterech stron herby Nałęcz, wewnątrz nowa rzeźba Matki Boskiej.

DOMY. W rynku. Przeważnie z końca w. XVIII, w większości przebudowywane. Ustawione kalenicowo, murowane, piętrowe, na ogół z piwnicami sklepionymi kolebkowo. M. i. Rynek nr 1 (dawny zajazd?), z izbą narożną sklepioną kolebkowo z lunetami. — Rynek nr 3, z bramą przejazdową sklepioną kolebkowo z lunetami, ujętą od frontu w portal kamienny z rokokowym kartuszem w kluczu. — Rynek nr 5, z elewacją ogzymsowaną 1. poł. w. XIX. — Ul. 22 Lipca (pn. pierzeja Rynku) nr 16, narożny, z dwiema izbami sklepionymi kolebkowo z lunetami i bramą przejazdową ujętą od frontu w portal kamienny o łuku odcinkowym; elewacje ogzymsowane z boniowanymi lizenami. — Ul. 22 Lipca nr 20, z bramą przejazdową ujętą w portal kamienny o łuku koszowym. — Ul. 22 Lipca nr 24, o frontowych izbach przyziemia sklepionych kolebkowo-krzyżowo na koszowych gurtach; elewacja siedmioosiowa z płytkim ryzalitem na osi, zwieńczonym trójkątnym przyczółkiem, w którym data 1798. — Poza rynkiem. Ustawione kalenicowo, murowane, piętrowe, podpiwniczone. Ul. Pocztowa nr 2, z kamiennym portalem bramy przejazdowej, w którego kluczu data 179(.). — Ul. 22 Lipca nr 28, z końca w. XVIII; na osi sień przejazdowa sklepiona kolebkowo z lunetami, w przyziemiu pomieszczenie sklepione kolebką krzyżową na gurtach; elewacja jedenastoosiowa, ogzymsowana. — Ul. 22 Lipca nr 11, z kamiennym portalem okrągłołukowym, ujętym w pilasterki w. XVIII/XIX. — Ul. 22 Lipca nr 40, elewacja klasycystyczna 1. poł. w. XIX, z płytkim ryzalitem na osi, ogzymsowana. — Ul. 22 Lipca nr 38, elewacja klasycystyczna 1. poł. w. XIX, z opilastrowanym piętrem. — Ul. 22 Lipca nr 40, późnoklasycystyczny 2. ćw. w. XIX; elewacja ogzymsowana z otworem bramnym ujętym w półkolumny. — Ul. Warszawska nr 4, późnoklasycystyczny 2. ćw. w. XIX; elewacja jedenastoosiowa, ogzymsowana, z płytkim ryzalitem na osi, nad którym wystawka drugiego piętra, zwieńczona trójkątnym szczytem; przyziemie rozczłonkowane arkadowymi płycinami. — Ul. Warszawska nr 6, późnoklasycystyczny 2. ćw. w. XIX; elewacja siedmioosiowa z ryzalitem, o podziałach analogicznych do poprzedniego. — Dwa domy z 1. poł. w. XIX, wolnostojące, parterowe. Ul. Krakowska nr 3, murowany; na osi w płytkim ryzalicie wgłębny portyk dwukolumnowy z trójkątnym szczytem; dach dwuspadowy. — Ul. Pocztowa nr 7, drewniany, częściowo obmurowany, tynkowany; na osi sień z arkadowym przejściem pod kominem zbiorczym. Dach czterospadowy.

KOPANINY

DAWNY MŁYN. Budynek mieszkalny, z 1. poł. w. XIX. Murowany. Parterowy, na planie wydłużonego prostokąta, z gankiem na dwóch parach słupów. Wnętrze dwutraktowe. Dach dwuspadowy.

FIGURA PRZYDROŻNA. Z ok. poł. w. XIX, murowany słup z wnękami, nakryty daszkiem ,czterospadowym.

LELITKÓW

CHAŁUPA nr 27. Drewniana, konstrukcji zrębowej. Dwutraktowa, z sienią na osi i komorą pod kominem zbiorczym; drugie wejście przy narożu budynku. Stropy belkowane z datą 1826. Dach czterospadowy, kryty gontem i strzechą.

LIPA

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. śś. Wawrzyńca i Katarzyny. Pierwotny wzniesiony wg tradycji 1129; istniał 1416. Obecny wzniesiony 1761 kosztem Ignacego Strzembosza podczaszego podlaskiego, ze starszą kaplicą św. Rozalii (dawniej Matki Boskiej Różańcowej), przybudowaną ok. 1636 do poprzedniego kościoła. Poświęcony 1764. Odnawiany gruntownie ok. 1875. Orientowany. Drewniany, konstrukcji zrębowej, oszalowany. Jednonawowy z węższym, wielobocznie zamkniętym prezbiterium, przy którym od pn. zakrystia. Przy nawie od pd. murowana, tynkowana, prostokątna kaplica św. Rozalii z przylegającą od wsch. murowaną zakrystią. Od pn. i zach. kruchty. Wewnątrz ściany rozczłonkowane pilastrami. W prezbiterium strop fasetowany, nawa nakryta pozornym sklepieniem kolebkowym z zaskrzynieniami. W kaplicy otwartej do nawy arkadą sufit, w przyległej do niej zakrystii sklepienie kolebkowe. Dachy dwuspadowe, gontowe, nad kościołem z okapem i barokową wieżyczką na sygnaturkę; dach kaplicy z trójkątnym szczytem od pd., zdobionym płycinami. Profilowane odrzwia z napisami w. XVIII: datą erekcji pierwotnego kościoła 1129 i datą budowy obecnego 1761. — W ołtarzu głównym ok. 1875 obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w. XVII, przemalowany koniec w. XVIII, w sukienkach. Dwa ołtarze boczne, zapewne 1. poł. w. XIX, z przemalowanymi obrazami śś. Jana Nepomucena i Walentego z końca w. XVIII. W kaplicy dwa ołtarze barokowe z końca w. XVII. Organy klasycystyczne 1801. Chrzcielnica kamienna o charakterze gotyckim. Ławka pocz. w. XIX. Szafa zakrystyjna w. XVIII. Obraz Chrystusa w Emaus, kopia z w. XIX. Krucyfiks na tęczy 2. poł. w. XVIII. Płyta nagrobna Marty ze Zborowskich Strzemboszowej, podczaszyny podlaskiej (zm. 1759), marmurowa. Monstrancja barokowa z końca w. XVII, z figurkami Matki Boskiej, świętych i aniołów. Dwa kielichy wczesnobarokowe: 1636 i ok. poł. w. XVII. Puszka w. XVIII. Dwa pacyfikały barokowe. Dwa relikwiarze w formie monstrancji, 2. poł. w. XVIII.

Kilka lichtarzy cynowych, barokowych; sześć lichtarzy drewnianych, klasycystycznych.

LUDWIKÓW

KAPLICZKA. Zapewne z pocz. w. XIX. Murowana, prostokątna, kryta trójspadowym daszkiem gontowym; wejście ujęte w nisze.

MIEDZIERZA

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. św. Stanisława bpa. Wzniesiony 1907—13 wg projektu arch. *Jarosława Wojciechowskiego*, neoromański, murowany; położony obok dawnego kościoła drewnianego, z którego przeniesione wyposażenie wnętrza. — Trzy ołtarze o charakterze barokowym
39 1. poł. w. XIX, w dawnym głównym rzeźby śś. Dominika (fig. 39)
41 i Katarzyny (fig. 41) z ok. poł. w. XVIII, w bocznych obrazy św. Rozalii 1846 oraz św. Barbary ok. poł. w. XIX. W nowych ołtarzach: obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem, w srebrnej sukience, w. XVIII, oraz św. Jana Chrzciciela barokowy, odnawiany 1910; płaskorzeźba barokowa św. Anny Samotrzeć w. XVII. Antepedium z malowidłem Matki Boskiej Różańcowej koniec w. XVIII. Feretron z obrazami Matki Boskiej i św. Antoniego, koniec w. XVIII. Dwie ławki barokowe. Żyrandol kryształowy w. XVIII. Obrazy: śś. ewangelistów w. XVIII; św. Rocha i papieża z końca w. XVIII; św. Izydora z pocz. w. XIX.
37 Rzeźby: Chrystus Zmartwychwstały (fig. 37) ludowy o charakterze 1. poł. w. XVI; krucyfiks z tęczy zapewne 1. poł. w. XVII; św. Franciszek barokowy; dwa anioły barokowe; Matka Boska Bolesna
38, 36 (fig. 38) i św. Maria Magdalena (fig. 36), z grupy Ukrzyżowania, ludowe; dwa anioły trzymające świece, ludowe; krzyż procesyjny ludowy. Monstrancja i kielich w. XVIII. Ornaty: malowany na jed-
56 wabiu (fig. 56), z kompletem, 1. poł. w. XVIII; z tkaniny w. XVIII; 1849, z kolumną z pasa polskiego.

7 DAWNY KOŚCIÓŁ p. w. śś. Stanisława bpa i Anny (fig.7). Wzniesiony 1621 z fundacji Stanisława Przerębskiego, starosty opoczyńskiego i radoszyckiego, konsekrowany 1685. Orientowany. Drewniany, konstrukcji zrębowej, oszalowany. Nawa zbliżona do kwadratu, prezbiterium nieco węższe, zamknięte wielobocznie; przy prezbiterium od pn. zakrystia, przy nawie od pn. kruchta, od pd. prawie kwadratowa kaplica. Wewnątrz stropy płaskie. Wiązania dachowe pierwotne, storczykowe z podwójną kratownicą. Dachy strzeliste, gontowe, z okapem wspartym na wystających końcach belek stropowych: nad nawą i prezbiterium wspólny, o jednej kalenicy, nad nawą rozpłaszczony, z przyczółkiem od zach.; zakrystia i kaplica kryte osobnymi, stromymi dachami namiotowymi, załamanymi, kruchta trójspadowo. W nawie, prezbiterium, zakrystii i kaplicy pierwotne okna, małe okrągłe bądź prostokątne zamknięte odcinkowo, z okrągłymi szybkami oprawnymi w ołów. W oknach prezbiterium i kaplicy malowane na szybkach przedstawienia

o charakterze ludowym pocz. w. XVII: Ukrzyżowanie, Matka Boska z Dzieciątkiem, św. Stanisław bp z napisem i datą 1620, św. Anna Samotrzeć z napisem i datą 161(3) oraz kartusz z herbami Nowina, Janina, Tępa Podkowa i Topór; Ukrzyżowanie z datą 1620, Matka Boska z Dzieciątkiem, dwa kartusze herbowe jak wyżej oraz kartusz z herbem Trąby; Ukrzyżowanie, św. Anna Samotrzeć z datą 1620 oraz dwukrotnie Matka Boska z Dzieciątkiem. — Dwie tablice barokowe: z wezwaniem kościoła i datą konsekracji 1685. Chrzcielnica kamienna w. XVII.

MŁOTKOWICE

W KAPLICZCE z 1937 rzeźba ludowa św. Jana Nepomucena.

MNIN

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. Wszystkich Świętych. Pierwotny wzniesiony 1424. Obecny drewniany, prowizoryczny, wzniesiony po rozebraniu 1947 poprzedniego, zbudowanego 1822—3. — Trzy ołtarze o charakterze barokowym w. XIX, w głównym tabernakulum 1. poł. w. XVIII, w bocznym prawym obraz Wszystkich Świętych zapewne z 2. poł. w. XVII. Ambona barokowa w. XVIII. Chór muzyczny z dekoracją klasycystyczną; prospekt organowy 1824. Chrzcielnica kamienna barokowa. Kropielnica kamienna w typie gotyckim. Szafa zakrystyjna z dekoracją klasycystyczną. Rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem (fig. 35) gotycka ok. 1440. Trzy krucyfiksy późnobarokowe. 35
Monstrancja barokowa 1756. Dwa pacyfikały barokowe. Krzyż ołtarzowy rokokowy. Kociołek barokowy. Sześć lichtarzy pocz. w. XIX. Kilka ornatów z tkanin pocz. w. XIX.

Na plebanii: obraz św. Sebastiana pocz. w. XIX; portret senatora Aleksandra Colonna Walewskiego 1. poł. w. XIX.

DAWNY DWÓR. Z 1. poł. w. XIX, w ruinie. Murowany. Parterowy, prostokątny z sienią na osi, kryty dachem czterospadowym.

DAWNA KUŹNIA. Z 1. poł. w. XIX, w ruinie. Murowana. Prostokątna, z podcieniem o czterech kolumnach podtrzymujących okap dachu naczółkowego.

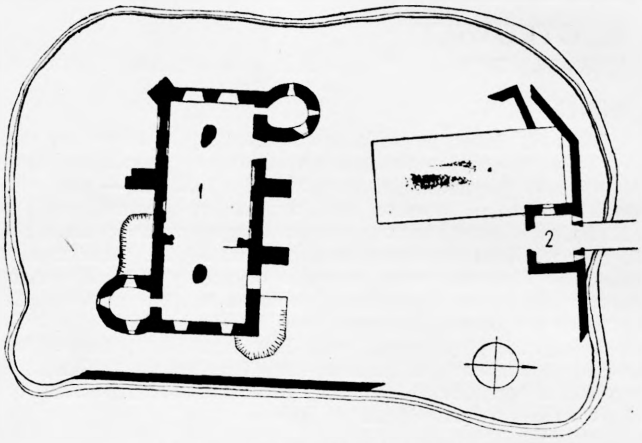
DAWNA KARCZMA. Z końca w. XVIII lub pocz. w. XIX, przebudowana. Murowana. Na rzucie litery L. W skrzydle krótszym sień przejazdowa, duża sala i alkierz, w dłuższym stajnia, wozownia i szereg przekształconych pomieszczeń. Dach dwuspadowy, gontowy.

MODLISZEWICE

DAWNY DWÓR. Modliszewice w. XIII—XIV własnością rodu Odrowążów, w. XV—XVI Modliszewskich herbu Łabędź. Dwór wzniesiony zapewne przez prymasa Jana Lipskiego ok. 1630, być może na pozostałościach starszej budowli (w. XVI?). Już 1. poł. w. XIX w stanie

ruiny. Położony na wysepce oblanej od pd. stawem, od pn. odciętej od brzegu fosą. Od pn. most i budynek bramny z przylegającą późniejszą przybudówką gospodarczą, w pd. części wyspy ruiny budynku mieszkalnego.

A. RUINY BUDYNKU MIESZKALNEGO. Zwrócony frontem ku pn., na dawny dziedziniec. Murowany z kamienia i cegły. Piętrowy, zachowany w znacznej części po koronę murów, bez podziałów wewnętrznych. Na planie wydłużonego prostokąta; w dłuższych ele-

Dwór w Modliszewicach 1:750
1. ruiny budynku mieszkalnego, 2. budynek bramny.

wacjach przy narożach pn.-zach. i pd.-wsch. koliste, parterowe basteje (pierwotnie piętrowe). W elewacji pn. dwa wydatne występy muru, pozostałość wsparcia drewnianego ganku, przy którym od wsch., wzdłuż elewacji ślady schodów na piętro. Od pd. podobny występ muru, pozostałość przybudówki (?). Część wsch. podpiwniczona, pierwotnie dwutraktowa, ze śladami sklepień w przyziemiu; w części zach. zapewne jedno większe pomieszczenie, kryte pierwotnie stropem. Przyziemia bastei sklepione kopulasto. Zachowane obramienia kamienne, późnorenesansowe, kilku typów: na piętrze od frontu portal (dawne główne wejście z ganku) oraz obramienia dwóch okien 1. poł. w. XVII, o węgarach i nadprożach dekorowanych motywem rautów, pod gzymsem portalu napis dewocyjny; dwa analogiczne portale wewnętrzne do przyziemia i nie istniejącego piętra bastei

pn.; w elewacjach wsch. i zach. na piętrze profilowane obramienia okienne, z tegoż czasu, w przyziemiu skromniejsze, może z w. XVI; w bastejach strzelnice kluczowe.

B. BUDYNEK BRAMNY (fig. 10). Murowany, tynkowany. Czworoboczny, piętrowy, z bramą przejazdową w przyziemiu i pomieszczeniem o czterech oknach na piętrze. Dach namiotowy, gontowy. Arkadowy otwór wjazdowy od frontu ujęty w portal kamienny z pilastrami dźwigającymi trójkątne zwieńczenie, w którym kartusz z herbem Łada bpa Lipskiego; po bokach pilastrów obeliski na wolutowych spływach, dołem kluczowe strzelnice. Okna piętra w kamiennych profilowanych obramieniach. — Od zach. przybudowany parterowy budynek gospodarczy, zapewne z 1. poł. w. XIX, z podcieniem w narożniku pd.-wsch., kryty dwuspadowym dachem gontowym. 10

KAPLICZKA. Z w. XVIII/XIX. Murowana, na rzucie koła, sklepiona kopulasto, kryta daszkiem stożkowym, gontowym. Wewnątrz krucyfiks ludowy.

MOMOCICHA

CHAŁUPA nr 11. Z 1. poł. w. XIX. Drewniana, konstrukcji zrębowej. Izba między komorą i sienią, wejście w boku dłuższym. Strop belkowany z sosrębem. Dach czterospadowy, kryty strzechą.

NADOLNA

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. Serca Jezusowego. Parafia założona 1943. Kościół w przerobionych podworskich budynkach gospodarczych, murowanych, zapewne z 1. poł. w. XIX. — Monstrancja klasycystyczna pocz. w. XIX. Kielich ze stopą ok. 1630, nodus w. XVIII, czasza w. XIX. Dwa ornaty z tkanin pocz. w. XIX.

DAWNE CZWORAKI dworskie, obecnie plebania i dom mieszkalny, z 1. poł. w. XIX. Murowane, parterowe, prostokątne, kryte dachem naczółkowym, gontowym.

NIEKŁAŃ

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. św. Wawrzyńca. Wzniesiony 1835 z fundacji Małachowskich, powiększony 1881. Neogotycki, murowany. — W ołtarzach w kaplicach obrazy śś. Wawrzyńca i Barbary, mal. 1836 *B. Dąbrowski*. Monstrancja 1. poł. w. XIX. Pacyfikał 1836. Ornat z pasa polskiego. Welum i stuła z tkaniny w. XVIII.

PARK przy nowszym dworze, w typie krajobrazowym 1. poł. w. XIX.

ODLUDNIA

FIGURA PRZYDROŻNA. Krzyż kamienny z datą 1841.

ODROWĄŻ

OSADA. Dawna siedziba rodu Odrowążów. Miasto lokowane 1611 staraniem Anny Ostrogskiej, wojewodziny wołyńskiej. Obecnie osada położona przy drodze Końskie-Wąchock, przy której czworoboczny rynek; zabudowa o charakterze wiejskim.

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. śś. Jacka i Katarzyny. Pierwotny wzniesiony zapewne 1. poł. w. XIII, murowany istniał 1511. Obecny może zbudowany w. XVI, gruntownie przebudowany ok. 1660—82 kosztem Jana Samuela Świderskiego, chorążego parnawskiego i jego żony Jadwigi z Dębińskich, konsekrowany 1669. Restaurowany 1856—71 i 1896—7 z dobudowaniem kruchty i kaplic od frontu. Orientowany. Murowany. Trójnawowy, bazylikowy. Krótkie, półkoliście zamknięte prezbiterium z zakrystią od pd., korpus trójprzęsłowy z dobudowaną częścią zach. mieszczącą kruchtę i kaplice po bokach. Nawy boczne otwarte do głównej arkadami filarowymi. Ściany nawy głównej z belkowaniem, okna małe owalne. Sklepienie w prezbiterium kolebkowe z lunetami, w nawach kolebkowo-krzyżowe, w głównej z gurtami wspartymi na wydatnych filarach przyściennych. Na sklepieniach dekoracja stiukowa zapewne 2. poł. w. XIX, może na wzór pierwotnej w. XVII: w prezbiterium i nawie pn. o stylizowanych motywach roślinnych, w nawie pd. geometryczna. Dach dwuspadowy, nad nawami bocznymi pulpitowe. — Ołtarz główny barokowy ok. 1700 z rzeźbami śś. Barbary i Katarzyny oraz obrazem św. Barbary z tegoż czasu. Ołtarze boczne: 1—2. dwa przy tęczy późnobarokowe 2. poł. w. XVIII, z obrazami śś. Małgorzaty i Apolonii w zwieńczeniach, z tegoż czasu; 3. przy filarze pn. barokowy 2. poł. w. XVII, szafiasty, z malowanymi na ruchomych skrzydłach postaciami śś. Barbary i Katarzyny z figurami fundatorów, przemalowanymi; w środku obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z tegoż czasu, w sukience ok. 1700; 4. przy filarze pd. wczesnobarokowy przed poł. w. XVII, z rzeźbami śś. Barbary i Katarzyny; 5—6. dwa barokowe 3. ćw. w. XVII, w nawie pn. z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem w sukience 1. poł. w. XIX, w nawie pd. z herbami Ślepowron i Gryf Jana Samuela i Jadwigi Świderskich, rzeźbami śś. Piotra i Pawła, aniołów oraz obrazem św. Jacka Odrowąża
25 (fig. 25), późnogotyckim w. XV/XVI, przemalowanym, sprowadzonym ok. 1660—9 z kościoła dominikanów w Krakowie; 7—8. dwa w kaplicach barokowe po poł. w. XVII, uzupełniane pocz. w. XVIII, z obrazami śś. Mikołaja i Stanisława bpów. Ambona barokowa po poł. w. XVII. Chrzcielnica kamienna z herbami Odrowąż, Łabędź i Brochwicz (?), napisem «minerator Budziński» oraz datą 1563. Konfesjonały i ławki barokowe. Dwie skarbonki ludowe w. XVIII z malowidłami Matki Boskiej z Dzieciątkiem oraz z repliką obrazu
32 św. Jacka. Rzeźby: na tęczy krucyfiks (fig. 32), Matka Boska Bolesna, śś. Jan i Maria Magdalena w. XVI; dwa anioły trzymające świeczniki

w. XVII; płaskorzeźba św. Anny Samotrzeć w. XVII; krucyfiks barokowy; krzyż procesyjny w. XVIII; Chrystus u słupa w. XVIII; krucyfiks ludowy; relikwiarz drewniany z rzeźbioną sceną z życia św. Jadwigi Śląskiej w. XVIII. Epitafia: Jana Samuela Świderskiego chorążego parnawskiego i jego żony Jadwigi z Dębińskich (zm. 1682), barokowe, marmurowe, z portretami na blasze (fig. 30); Ludwiki 30
z Roztworowskich Potkańskiej, podkomorzyny sandomierskiej (zm. 1817); ks. Jana Michalskiego (zm. 1837). Monstrancja ok. poł. w. XVII. Puszka barokowa 1725. Krzyż ołtarzowy 1834. Kilkanaście lichtarzy barokowych. Trzy ornaty: z pasa polskiego 2. poł. w. XVIII i dwa z tkanin pocz. w. XIX.

Na cmentarzu kościelnym nagrobek żeliwny Leona Żabczyńskiego (zm. 1826).

KAPLICA p. w. św. Rozalii, nowa, na miejscu dawnej z w. XVIII.— Kropielnica kamienna 1814.

OJRZEŃ GAJÓWKA

FIGURA PRZYDROŻNA. Ludowa w. XVIII/XIX. Krzyż drewniany z profilowanymi pierścieniami, płycinami i pasyjką drewnianą pod daszkiem.

PASZKOWICE

DAWNY DWÓR. Z ok. poł. w. XIX. Murowany. Parterowy, prostokątny, podpiwniczony pod częścią środkową, części boczne dobudowane później. Od frontu ganek czterokolumnowy. Wnętrze dwutraktowe. Dach dwuspadowy. — Resztki dawnego założenia parkowego, regularnego, z tarasem i stawem.

PIANÓW

FIGURA PRZYDROŻNA św. Jana Nepomucena z końca w. XVIII, kamienna na cokole, częściowo rozbita.

PIASKI

FIGURA PRZYDROŻNA. Z pocz. w. XIX. Murowany słup z wnękami, kryty czterospadowym daszkiem.

PILCZYCA

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. św. Michała Archanioła. Parafia istniała 1511. Obecny kościół murowany na miejscu poprzedniego z 1851—9, spalonego 1944. — W ołtarzu głównym obraz Matki Boskiej Szkaplerznej 2. poł. w. XVIII. Chrzcielnica kamienna barokowa; dwie kropielnice kamienne o charakterze gotyckim. Rzeźby: śś. Piotra i Pawła późnobarokowe ok. poł. w. XVIII; putta barokowe; krucyfiks ludowy. Monstrancja wieżyczkowa (fig. 50), z herbami Topór i Jelita, lite- 50
rami IP oraz datą 16(0)9. Dwa kielichy: wczesnobarokowy 2. ćw.

w. XVII z herbem Habdank i literami SW LK; późnobarokowy w. XVIII. Pacyfikał barokowy. Kociołek barokowy. Ornat z przeaplikowanym haftem pocz. w. XVIII.

DAWNY DWÓR. Z 1. poł. w. XIX. Murowany. Parterowy. Na planie wydłużonego prostokąta. Układ wnętrza dwutraktowy z sienią na osi. Dach czterospadowy, gontowy.

DAWNY SPICHLERZ. Drewniany, konstrukcji częściowo zrębowej częściowo słupowej. Piętrowy, kryty dachem czterospadowym, gontowym. Na nadprożu odrzwi piętra data 1733.

ZABUDOWANIA GOSPODARCZE. Z 1. poł. w. XIX, murowane, kryte dachami naczółkowymi.

POLICZKO

KAPLICZKA. Drewniana, prostokątna, z wejściem ujętym w dwie kolumienki, kryta daszkiem gontowym dwuspadowym. Wewnątrz rzeźba ludowa św. Jana Nepomucena.

PRZEDBÓRZ

MIASTECZKO. Miejscowość wzmiankowana w falsyfikacie trzemeszneńskim 1145, gród wymieniony 1239. Miasto wraz z zamkiem, murami i kościołem założone prawdopodobnie przez Kazimierza Wielkiego; 1405 odnowienie po pożarze prawa niemieckiego. Siedziba starostwa niegrodowego. Spalone 1638, 1655—7 i 1834. W latach 1939—45 zniszczona i rozebrana znaczna część starego miasta, wraz z synagogą. Położone przy przeprawie przez Pilicę, przy skrzyżowaniu traktów Radomsko-Żarnów-Opoczno i Piotrków-Kurzelów (Włoszczowa)-Kraków, na wzgórzach prawego brzegu rzeki; wzdłuż brzegu lewego rzemieślniczo-fabryczne przedmieście Widoma z 1. poł. w. XIX. W najwyższym punkcie, na wzgórzu pd.-wsch. kościół par., na wzgórzu pn.-zach. przy moście pozostałości zamku, między nimi czworoboczny rynek z ulicami wybiegającymi z naroży. Z dawnej zabudowy murowanej, piętrowej, kalenicowej, przeważnie w. XVIII i pocz. w. XIX zachowana wsch. pierzeja rynku i narożny dom pierzei pn.

2 KOŚCIÓŁ PAR. p. w. św. Mikołaja (fig. 2). Zbudowany przez Kazimierza Wielkiego 1341, z tego czasu zachowana wieża od zach. i zapewne zrąb murów. Spalony 1638 i 1655—7. Odbudowany wraz ze wzniesieniem kaplic śś. Antoniego i Mikołaja (obecna Pana Jezusa) kosztem Mikołaja Siemieńskiego ok. 1640—95. Wieża spalona 1793. Kościół częściowo zniszczony pożarem 1834, restaurowany do 1848 wraz z obniżeniem wieży. Odnawiany 1885 z dobudową zakrystii (obecna kruchta) oraz 1924—9. Orientowany. Murowany z kamienia i cegły, tynkowany, wieża z czerwonego piaskowca z detalami z ciosu, nietynkowana. Nawa trójprzęsłowa, zapewne gotycka w zrębie, zbarokizowana; prezbiterium prawie kwadratowe, jednoprzęsłowe w. XVII (?), przy

nim od pn. zakrystia, od pd. kruchta 1885. Od zach. na osi nawy gotycka czworoboczna wieża. Wzdłuż nawy dobudowane kaplice w. XVII, stanowiące rodzaj naw bocznych otwartych do głównej arkadami filarowymi: od pn. w części zach. prostokątna dwuprzęsłowa kaplica, połączona od wsch. arkadą z kwadratową kaplicą Pana Jezusa (dawniej św. Mikołaja); od pd. prostokątna dwuprzęsłowa, wąska i niska kaplica św. Antoniego. Nawa oraz kaplice pn.-zach. i pd. nakryte sklepieniami kolebkowymi z lunetami, sklepienie nawy wsparte na wydatnych filarach przyściennych. Prezbiterium i kaplica Pana Jezusa sklepione kopułkami na pendentywach, zakrystia kolebkowo. Zewnątrz ściany oszkarpowane. W ścianie wsch. zakrystii okno z kamiennym nadprożem o charakterze późnogotyckim. Przy wejściu do kaplicy pn. żelazna kuna. Nad nawą i kaplicami oddzielne dachy dwuspadowe. W i e ż a w trzech dolnych kondygnacjach czworoboczna, w części górnej, oddzielonej galeryjką wspartą na konsolach kamiennych, ośmioboczna. W przyziemiu mieszczącym kruchtę, od pn. i pd. kamienne portale boniowane w. XVII. W drugiej kondygnacji w ścianie pn. wnęka po zamurowanym otworze; w ścianie wsch. szeroka zamurowana arkada do wnętrza nawy. W ścianie wsch. wieży, na wysokości trzeciej i czwartej kondygnacji pozostałości pierwotnego, gotyckiego, schodkowanego szczytu nawy. Hełm ostrosłupowy nowy. — Ołtarz główny barokowy po poł. w. XVII, nieco uzupełniany, z rzeźbami świętych oraz obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem w. XVI (fig. 27), przemalowy- **27**
wanym, w sukience w. XX; w zwieńczeniu obraz św. Mikołaja pocz. w. XIX oraz krucyfiks w. XVIII. Ołtarz w kaplicy Pana Jezusa barokowy po poł. w. XVII, uzupełniany, z krucyfiksem zapewne ok. poł. w. XVIII. Ołtarz w kaplicy pd. (fig. 22) barokowy po poł. w. XVII, **22**
z rzeźbami świętych i aniołów oraz obrazami: św. Antoniego w. XVII, przemalowanym i św. Walentego w. XVIII. Rzeźba późnobarokowa Chrystusa Zmartwychwstałego. Płyta nagrobna ks. Wlazło (?), 1586. Epitafium Zofii z Czapalskich Lemke (zm. 1829). Monstrancja (fig. 52) **52**
rokokowa po poł. w. XVIII. Kielichy: dwa 1740, jeden 1782. Puszka barokowa ok. poł. w. XVII. Dwa relikwiarze z dekoracją w stylu regencji 2. ćw. w. XVIII. Ramki do kanonów, metalowe, rokokowe. Kociołek miedziany, barokowy. Lustra pocz. w. XIX. Ornat z haftowaną kolumną pocz. w. XVIII; kilka ornatów z tkanin 1. poł. w. XIX.

Na p l e b a n i i portret trumienny Mikołaja Siemieńskiego 2. poł. w. XVII.

Na c m e n t a r z u k o ś c i e l n y m murowana kolumna na cokole, zwieńczona dwukondygnacjową latarnią arkadkową, nakrytą czterospadowo, w. XVIII/XIX.

POZOSTAŁOŚCI ZAMKU I MURÓW MIEJSKICH. Zamek wzniesiony przez Kazimierza Wielkiego. 1660 w ruinie, 1765 opustoszały, rozebrany w. XIX. Zachowane resztki piwnic z kamienia, sklepionych kolebkowo, częściowo zamurowanych, ciągnących się w głąb

wzgórza zamkowego; dostępne z domu wzniesionego na szkarpie zapewne w. XVIII. — Pomiędzy domem tym i ul. Podzamcze, na skraju wzgórza, fragmentarycznie zachowane mury kamienne, wzniesione zapewne przez Kazimierza Wielkiego; przy ul. Podzamcze szczątek rozwidlającego się muru, prawdopodobnie resztki bramy.

18 DAWNY RATUSZ (fig. 18), obecnie szkoła, przy ul. Mostowej. Z ok. 1820—30, późnoklasycystyczny. Murowany. Piętrowy, na planie prostokąta. Układ wnętrza dwutraktowy, z sienią na osi, częściowo zmieniony. Na osi fasady płytki ryzalit rozczłonkowany pilastrami w wielkim porządku, zwieńczony trójkątnym szczytem. Gzyms kordonowy i wieńczący, krokstynkowy. Niski dach czterospadowy.

DOMY w rynku. Murowane, piętrowe. Narożny w pn. pierzei, zapewne w. XVII—XVIII, przebudowany w. XIX. Przyziemie z podcieniem arkadowo-filarowym, sklepionym kolebkowo-krzyżowo; wewnątrz pierwotnie sklepiona sala na całą szerokość budynku, przedzielona obecnie na szereg pomieszczeń sklepowych. Pod domem piętrowe, sklepione piwnice. Skromne podziały elewacji z 1. poł. w. XIX. — W pierzei wsch. kilka domów w. XVIII—XIX, znacznie przebudowanych, z nich dwa z bramami przejazdowymi. Nr 31 z sienią na osi i dwoma pomieszczeniami przykrytymi sklepieniami klasztornymi; fasada klasycystyczna pocz. w. XIX z pilastrami w wielkim porządku i gzymsem krokstynkowym.

DOM na przedmieściu Widoma, pozostałość dawnego osiedla robotniczego przy fabryce sukna, sprzed 1828. Murowany, parterowy, prostokątny z sienią na przestrzał i parami izb po bokach. Dach dwuspadowy.

FIGURY PRZYDROŻNE. Kamienne. 1. Przy drodze na cmen-
60 tarz, z w. XVIII (fig. 60). Czworoboczny słup na cokole, zwieńczony dwukondygnacjową latarnią arkadkową, nakrytą ostrosłupowo. Rzeźba ludowa św. Floriana. — 2—4. Przy ul. Podzamcze, na lewym brzegu rzeki oraz przy drodze do Końskich, z 1. poł. w. XIX. Kolumny na cokołach zwieńczone kapliczkami z wnękami, pod daszkiem.

PRZYBYSZOWY

FIGURA PRZYDROŻNA. Z 1. poł. w. XIX. Czworoboczny słup z wnękami, kryty dwuspadowym daszkiem.

RADESTÓW

DAWNY DWÓR. Z 1. poł. w. XIX. Drewniany, obmurowany, tynkowany. Parterowy, na planie prostokąta, z gankiem na osi. Układ wnętrza dwutraktowy, częściowo zmieniony. Dach naczółkowy, gontowy. — W murze przy ogrodzie kamienna tablica fundacji dawnych budynków przez Jana Pigłowskiego, z herbem Sokola i datą 1796.

RADOSKA

W KAPLICZCE murowanej rzeźba św. Jana Nepomucena o charakterze barokowym w. XVIII/XIX.

RADOSZYCE

OSADA. Miasto założone ok. poł. w. XIV przez Kazimierza Wielkiego, otrzymało 1428 odnowienie prawa niemieckiego. Siedziba starostwa niegrodowego, w którym rozwijał się przemysł metalowy. Zniszczone ok. poł. w. XVII, spalone w czasie ostatniej wojny. Położone przy trakcie z Przedborza do Kielc. Ośrodkiem czworoboczny rynek, z kościołem par. na wzgórku w pd. narożniku, pozostałości dawnego zamku na pn. krańcu osady.

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. N. P. Marii, śś. Pawła, Stanisława i Doroty. Pierwotny ufundowany zapewne przez Kazimierza Wielkiego, parafia erygowana 1364. Obecny kościół wzniesiony lub gruntownie przekształcony 1. poł. w. XVII, przebudowany m. i. 1846 z dobudową wieży, oraz 1901—2. Orientowany. Murowany z kamienia, tynkowany. Prezbiterium krótkie, jednoprzęsłowe, zamknięte wielobocznie, z dawną zakrystią w. XVII od pn. oraz nowszą ze skarbczykiem od pd. Wzdłuż trójprzęsłowej nawy kaplice pełniące rolę naw bocznych, otwarte do wnętrza arkadami filarowymi; kaplica pn., św. Anny wzniesiona 1631 z fundacji ks. Krzysztofa Wirtelicjusza, niższa od nawy głównej; kaplica pd., Różańcowa, zapewne sprzed 1620, gruntownie przebudowana w. XIX (?). Od zach. czworoboczna wieża 1846. Wnętrze nakryte sklepieniami kolebkowymi z lunetami, w prezbiterium ze skromną, żebrową dekoracją stiukową 1. poł. w. XVII. W pn. ścianie dawnej zakrystii szafka ścienna z pozostałościami polichromii na drzwiczkach z 1. poł. w. XVII. Zewnątrz ściany prezbiterium, kaplicy pn. i wieży oszkarpowane. Okna wąskie, zamknięte półkoliście. Dachy dwuspadowe, wieżyczka na sygnaturkę w typie barokowym. Drzwi z prezbiterium do zakrystii pn. i zewnętrzne zakrystii pd. z blach żelaznych, pd. w kratę z rozetami zapewne w. XVII. — Ołtarz główny barokowy z końca w. XVII, z krucyfiksem i rzeźbami świętych. Cztery ołtarze boczne w kaplicach: dwa o charakterze w. XVII/XVIII, pn. z rzeźbami świętych i obrazem św. Anny Samotrzeć w sukience srebrnej 2. poł. w. XVIII, pd. z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem w. XVII w sukience srebrnej 1684 z herbem Wadwicz i literami IID AS PR; dwa barokowe w. XVII/XVIII z rzeźbami świętych, w pd. obraz św. Barbary z tegoż czasu. Ambona barokowa w. XVII/XVIII. Chór muzyczny z prospektem organowym w. XVII/XVIII, z rzeźbą św. Doroty. Chrzcielnica kamienna późnogotycka pocz. w. XVI. Lavabo miedziane barokowe. Skrzynia z pocz. w. XVII, malowana, z herbami i literami TA SD. Rzeźby: Chrystusa Ukrzyżowanego, Matki Boskiej Bolesnej i św. Jana, z tęczy, 1. poł. w. XVII; dwie figury śś. apostołów

w. XVII; śś. Michała, Sebastiana i papieża, barokowo-ludowe; krucyfiks barokowy; krucyfiks ludowy. Płyta nagrobna Adama Sarjusz Wol-
49 skiego (zm. 1802). Monstrancja (fig. 49) barokowa, fundacji ks. Walentego Mnichowicza 1680, z figurkami Matki Boskiej i świętych. Monstrancja klasycystyczna z końca w. XVIII. Dwa kielichy: barokowy 1. poł. w. XVIII oraz rokokowy 1766 z herbem Złota Wolność.
54 Puszka (fig. 54) późnorenesansowa koniec w. XVI, z figurką Matki Boskiej. Krzyż ołtarzowy 1848. Trybularz barokowy. Lampka wieczna barokowa. Sześć lichtarzy mosiężnych barokowych, kilkanaście lichtarzy cynowych o formach barokowych. Ornat haftowany cekinami koniec w. XVIII. Trzy ornaty z tkanin w. XVIII. Dzwon 1712.

KOSTNICA na cmentarzu kościelnym zapewne z w. XVIII, murowana, prostokątna, kryta dachem czterospadowym.

POZOSTAŁOŚCI DAWNEGO ZAMKU. Wzniesiony zapewne wraz z lokacją miasta ok. poł. w. XIV, 1650 już w ruinie, rozebrany ostatecznie ok. 1860. Pod budynkami obecnego nadleśnictwa i ogrodem resztki fundamentów murów zamkowych. Ponadto zachowana piwnica (może identyczna z «winiarnią» wspomnianą w lustracji 1650). Murowana z cegły gotyckiej o układzie polskim. Prostokątna z dwoma pomieszczeniami sklepionymi kolebkowo, połączonymi otworem arkadowym; wejście w boku krótszym po ciosowych schodach. Dach nowszy, czterospadowy gontowy.

DOM na terenie dawnego folwarku, przy zamku. Z pocz. w. XIX. Murowany, na planie prostokąta, z trzema płytkimi ryzalitami od frontu. Ściany boniowane. Dach czterospadowy, gontowy.

DAWNY SPICHLERZ na terenie dawnego folwarku, przy zamku. Zapewne w. XVII lub XVIII. Murowany z kamienia i cegły. Na planie prostokąta z wejściem w węższym boku. Sklepienie kolebkowe z lunetami. Drzwi i okna w kamiennych, profilowanych obramieniach, prawdopodobnie przeniesionych z zamku. Drzwi i okiennice z blach żelaznych. Dach czterospadowy, gontowy.

KAPLICE. 1. Z 1. poł. w. XIX (?). Murowana, na planie prostokąta, trójbocznie zamknięta, z dwiema kolumnami od frontu dźwigającymi okap gontowego dachu dwuspadowego; w szczycie wnęka z rzeźbą św. Jana Nepomucena w. XVIII. Wewnątrz obraz św. Rocha mal. na skórze w. XVIII; rzeźba Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej ok. poł. w. XVIII; kilka lichtarzy barokowych. — 2. W kapliczce murowanej, kwadratowej, krytej dachem gontowym rzeźba barokowa św. Jana Nepomucena.

Na cmentarzu grzebalnym: kostnica z pocz. w. XIX, murowana, prostokątna, kryta dachem gontowym, czterospadowym;
58 dawna figura przydrożna 1620 (fig. 58), w formie kamiennej kolumny dźwigającej wydatnie ogzymsowaną kapliczkę z płaskorzeźbami Matki Boskiej, Ukrzyżowania, św. Jana i Chrystusa Frasobliwego pod krzyżem; kilka nagrobków kamiennych 2. ćw. w. XIX, m. i.

Karoliny Relidzyńskiej (zm. 1841), Stefana Kinga (zm. 1843) i Jana Pawłowskiego (zm. 1844).

RECZKÓW FOLWARK

KAPLICZKA. Fundowana 1850. Murowana, prostokątna, sklepiona kolebkowo, kryta dachem dwuspadowym. Wewnątrz rzeźba ludowa św. Jana Nepomucena.

ROGÓW

FIGURA PRZYDROŻNA. W. XVIII/XIX, kamienna. Rzeźba Chrystusa Frasobliwego na murowanym postumencie.

RUDA BIAŁACZEWSKA

DAWNE OSIEDLE ROBOTNICZE. Założone 1. poł. w. XIX przy wielkim piecu zbudowanym 1762. Zachowanych kilka domów na terenie obecnej wsi, murowanych, parterowych, krytych dachami dwuspadowymi.

RUDA MALENIECKA

DAWNY DWÓR. Położony wraz z kaplicą i zabudowaniami gospodarczymi w rozległym parku krajobrazowym, przeciętym rzeką Czarną i połączonym z nią kanałem-młynówką. Budynek dworu zapewne z końca w. XVIII, zeszpecony późniejszą rozbudową. Murowany. Część środkowa pierwotna, parterowa, krytą dachem łamanym, gontowym. Wnętrze przekształcone.

KAPLICA p. w. św. Tadeusza. Zbudowana 1848 wg projektu arch. *Jana Jakuba Gaya*. Neoromańska. Murowana z ciosu, jednonawowa z prezbiterium i apsydą. W fasadzie portal z rzeźbami, wewnątrz dekoracja stiukowa. — Ołtarz główny z obrazem Zwiastowania N. P. Marii ok. poł. w. XIX. Puszka w. XVIII. Ornat z tkaniny w. XVIII.

BUDYNKI GOSPODARCZE. Sprzed poł. w. XIX, murowane. Wyróżniają się: 1. domek ogrodnika, parterowy, z piętrowym ryzalitem środkowym, w którym ostrołukowe okienka, dach gontowy; 2. stróżówka przy bramie wjazdowej, parterowa z ryzalitem ujętym w pilastry i zwieńczonym trójkątnym szczytem, daszek gontowy.

POZOSTAŁOŚCI DAWNEJ WALCOWNI założonej 1835 przez Józefa Bocheńskiego. Zachowane resztki murów budynku odlewni oraz ujęcie wody: spiętrzenie i grobla, na której szosa Końskie-Przedbórz.

FIGURY PRZYDROŻNE. 1. Drewniana kapliczka na słupku, nakryta dwuspadowym daszkiem, z datą 1839. — 2. Na stopniach kamienny postument z napisami i datą 1847, zwieńczony żeliwnym krucyfiksem.

RUDA PILCZYCKA

CHAŁUPA nr 4. Z pocz. w. XIX. Drewniana, konstrukcji zrębowej. Izba między komorą i sienią, wejście w szczycie. Strop belkowany wymieniany 1848. Dach czterospadowy kryty strzechą.

FIGURY PRZYDROŻNE. 1. Z 1. poł. w. XIX, murowana, czworoboczna z wnękami, zwieńczona czterospadowo. — 2. Pod gontowym daszkiem namiotowym na drewnianych słupach rzeźba ludowa św. Jana Nepomucena.

RUDNIKI

KAPLICZKA. Z pocz. w. XIX. Murowana, na planie prostokąta zamkniętego półkoliście. Ściany opilastrowane. Dach dwuspadowy, gontowy.

RUSKI BRÓD

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. św. Teresy. Wzniesiony 1926. — Feretron z obrazem Matki Boskiej Karmiącej w. XVIII. Monstrancja barokowa 1731, z kościoła w Borkowicach.

RUSZKOWICE

DAWNY DWÓR. Z pocz. w. XIX, przebudowany. Murowany. Parterowy, na planie prostokąta z podcieniem od frontu wspartym na słupkach. Wnętrze dwutraktowe z sienią na osi. Dach czterospadowy.

SPICHLERZ. Z pocz. w. XIX. Murowany, parterowy, prostokątny, kryty czterospadowym dachem gontowym.

RZUCÓW

DAWNY DWÓR. Z ok. poł. w. XIX, w ruinie. Murowany, parterowy z mieszkalnym poddaszem. Na planie litery T, z ryzalitem na osi fasady. Sień na osi, w części zach. sala o suficie wspartym żeliwnymi kolumienkami i ścianach ze stiukowymi podziałami. Dach naczółkowy.

PARK. W typie regularnym z aleją na osi budynku, zakończoną sadzawką; poprzeczna aleja tworzy koliste skrzyżowanie. Od zach. wzdłuż parku szpaler grabowy, od wsch. staw. Obok dworu rzeźba kamienna lwa w. XVIII (?).

RUINY BUDYNKÓW dawnej walcowni i gwoździarni z ok. poł. w. XIX.

GRODZISKO wczesnośredniowieczne, zapewne z końca w. XII. Położone nad strumieniem wpadającym do rzeki Jabłonicy. Kamienne, w kształcie owalnego pierścienia.

SIELPIA WIELKA

DAWNY ZAKŁAD I OSIEDLE PRZEMYSŁOWE. 1821—30 z inicjatywy Stanisława Staszica i Ksawerego Druckiego-Lubeckiego wykonane dla projektowanej fryszerni spiętrzenie rzeki, kanał, budynek administracyjny i kilka budynków gospodarczych. 1835—42 wzniesiona przez Bank Polski walcownia i pudlingarnia żelaza wraz z osiedlem, zapewne wg projektu budowniczego *Karola Knake*. Zakład czynny do 1921, 1934 przekazany na Muzeum Techniki i Przemysłu, 1939—45 zdewastowany. Obecnie zabezpieczony, bez wyposażenia. Zespół późnoklasycystyczny, położony po zach. stronie szosy Kielce-Końskie, oddzielającej go od spiętrzenia wody na rzece Czarnej. Podstawą sprzężonego założenia dwa prostokątne place: fabryczny i przylegający do niego od pd. plac osiedla. Plac fabryczny z przebiegającym pod nim ze wsch. ku zach. kanałem, otoczony resztkami dawnego murowanego ogrodzenia, z bramą od pd., przy której dwie portiernie; na placu od wsch. budynek maszynowni, przed nim od zach. dwie symetrycznie ustawione suszarnie. Plac osiedla zamknięty od pn. trzema budynkami: domem administracji po środku oraz szkołą od zach. i budynkiem mieszkalnym dla urzędników od wsch. (pomiędzy budynkiem administracji i mieszkalnym brama na plac fabryczny); przy pn. krańcach bocznych pierzei placu dwa budynki gospodarcze w ruinie; pozostałe części pierzei bocznych, pierzeje pd. oraz uliczka wybiegająca ku zach. zabudowane wolnostojącymi domkami robotniczymi. Na pn. od placu fabrycznego dawny budynek szpitala. Wszystkie budynki murowane z kamienia i cegły, tynkowane, jednokondygnacjowe poza piętrowym domem administracji.

A. MASZYNOWNIA (fig. 19). Usytuowana nad przechodzącym 19
pod nią kanałem. Na rzucie zbliżonym do kwadratu, złożona z pięciu prostokątnych przęseł, z których każde kryte dwuspadowym dachem z trójkątnym szczytem. Wewnątrz hala podzielona na przęsła murowanymi słupami i żeliwnymi kolumnami, między którymi rozpięte arkady. Zewnątrz okna i drzwi w płycinach. Nad wejściem żeliwna tablica fundacyjna z napisem i datą 1842. — Z pierwotnego wyposażenia zachowane dwa koła: wodne napędowe i zamachowe.

B. SUSZARNIE DRZEWA. Prostokątne, kryte dwuspadowo; pd. przebudowana, pn. w ruinie.

C. PORTIERNIE. Na rzucie nieregularnych wieloboków, kryte daszkami gontowymi, dwu- i czterospadowymi.

D. DOM ADMINISTRACJI (fig. 17). Późnoklasycystyczny 17
1821—30. Piętrowy, częściowo podpiwniczony. Układ wnętrza z dwoma traktami pomieszczeń wzdłuż korytarza na osi podłużnej; na osi poprzecznej sień i z tyłu klatka schodowa. W narożnych pomieszczeniach frontowych sklepienia kolebkowe z lunetami. Zewnątrz od frontu

i tyłu ryzality zwieńczone trójkątnymi frontonami; nad wejściami balkony o żelaznych balustradach. Kondygnacje rozdzielone gzymsem kordonowym, na narożach lizeny, parter boniowany. Dach czterospadowy, gontowy, z przeziernikami.

E. BUDYNEK MIESZKALNY dla urzędników zakładu. W ruinie. Na rzucie wydłużonego prostokąta o układzie dwutraktowym, z dwiema sieniami na przestrzał pod kominami zbiorczymi.

F. SZKOŁA. W ruinie. Dwutraktowa z sienią na osi, kryta pierwotnie naczółkowo.

G. DOMKI ROBOTNICZE w ilości 29. Wzniesione 1835—41. Jednorodzinne, oparte na schemacie trójosiowym z sienią i kuchnią na osi oraz parą izb po bokach, lub dwuosiowym, z jedną z izb w tylnym ryzalicie. Kryte dwuspadowo.

I. UJĘCIE WODNE. Zachowane: fragmenty kamiennego przyczółka i filarów jazu; fragmenty grobli dzielącej spiętrzenie na dwa stawy; kanał doprowadzający, licowany piaskowcem; kanał odprowadzający, kamienny, kryty na terenie placu, poza jego obrębem od zach. otwarty, ziemny.

SIEROSŁAWICE

KAPLICZKA. Zapewne w. XVIII/XIX. Murowana, na rzucie prostokąta, sklepiona kolebkowo, kryta daszkiem dwuspadowym.

SKĄPE

FIGURA PRZYDROŻNA. Na murowanym cokole żelazny krzyż oraz płyta z napisem wotywnym i datą 1838.

SKOTNIKI

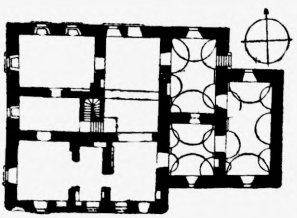
KOŚCIÓŁ PAR. p. w. Niepokalanego Poczęcia N. P. Marii,
8 śś. Wojciecha, Stanisława, Mikołaja i Wawrzyńca (fig. 8). Pierwotny wzniesiony z fundacji Mikołaja Spinka z Będkowa 1528. Parafia erygowana 1604. Obecny kościół zapewne wzniesiony lub gruntownie przekształcony w. XVIII. Orientowany. Drewniany, konstrukcji zrębowej, oszalowany. Nawa na rzucie prawie kwadratowym z kruchtą od zach.; prezbiterium węższe zamknięte wielobocznie z zakrystią i sionką od pn. oraz kaplicą od pd. W nawie pozorne sklepienie zwierciadlane z zaskrzynieniami wspartymi na słupach, w prezbiterium strop z fasetami, w pozostałych pomieszczeniach stropy. Belka tęczowa o falistym wykroju. Odrzwia w profilowanych obramieniach. Nad wejściem do kruchty żeliwny kartusz z postacią św. Jerzego w. XVIII—XIX. Dachy dwuspadowe, gontowe; wiązania storczykowe. — Ołtarz główny z bramkami i dwa boczne przy tęczy rokokowo-klasycystyczne koniec w. XVIII; w kaplicy ołtarz koniec w. XVIII z barokowym krucyfiksem. W ołtarzu głównym obraz Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia z Dzieciątkiem i śś. bpami Wojciechem i Stanisła-

wem oraz postacią donatora (zapewne Spinki) z herbem Prus II i datą 1521, na tle złoconym (fig. 26); luźno sukienki Matki Boskiej i Dzieciątka, barokowe. W ołtarzach bocznych przytęczowych obrazy: św. Anny Samotrzeć (fig. 28), na wytłaczanym tle 2. poł. w. XVI, przemalowywany; Św. Rodziny z sygn. *I K M* i datą 1857. Ambona rokokowa z końca w. XVIII. Chrzcielnica piaskowcowa w. XVI. Kropielnica piaskowcowa z napisem «Wojciech Loris textor» i datą 1626. Obrazy św. Marii Magdaleny i czterech ewangelistów w. XVII/XVIII, częściowo przemalowane. Krzyż procesyjny rokokowy 2. poł. w. XVIII. Kielich gładki w. XVIII. Relikwiarz z herbami Prus II i Ciołek oraz literami M L I M, wczesnobarokowy pocz. w. XVII. Osiem lichtarzy cynowych, późnobarokowych w. XVIII. **26** **28**

DZWONNICA. Zbudowana zapewne w. XVIII. Drewniana, konstrukcji słupowej. Na planie kwadratowym, nakryta dachem namiotowym, dwukondygnacjowym, gontowym. — Dwa dzwony, na jednym herby Prus II i Rawicz, w. XVI (?).

Na cmentarzu kościelnym pomniki nagrobne: 1. przy wsch. ścianie prezbiterium murowany, w kształcie portyku klasycystycznego z epitafium Jana Chrzciciela Jordana z Zakliczyna, generała Wojsk Polskich (zm. 1810); 2. Józefa Sarjusz Łęckiego z Nadola (zm. 1840), marmurowy w kształcie obelisku z herbem Jelita. Ponadto: klucz portalowy (?) piaskowcowy, z płaskorzeźbą i datą 1631; figura murowana w kształcie kolumny zwieńczonej latarnią arkadkową nakrytą daszkiem, wewnątrz rzeźba Chrystusa Frasobliwego, 2. poł. w. XVII.

DAWNY DWÓR (fig. 12). Zbudowany zapewne w. XVI, powiększony i ujednolicony 1. poł. w. XVII, zamieszkały zapewne do ok. poł. w. XVIII, częściowo remontowany i przekształcony w końcu w. XIX **12**

Dwór w Skotnikach 1:750

1905—6, zniszczony i spalony 1914. Zachowany po koronę murów. Późnorenesansowy. Murowany z kamienia i cegły, tynkowany. Jednopiętrowy, podpiwniczony. Pierwotny dwór zapewne na rzucie prostokąta z sienią od wsch. i dwoma pomieszczeniami od zach., być może

później poszerzony o trakt pd. i rozbudowany 1. poł. w. XVII od wsch. W części zach. na parterze i piętrze podobny układ wnętrza z późniejszymi schodami po środku; brak sklepień, zachowany gurt sklepienia sieni. W części wsch. w przyziemiu dwa pomieszczenia w jednym trakcie po stronie zach. i jedno w ryzalicie od wsch., wszystkie sklepione kolebkowo z lunetami; na piętrze jedna duża sala może niegdyś z loggią od pn. ponad parterową częścią traktu zach. Piwnice sklepione kolebkowo.

SKÓRNICE

DAWNY DWÓR. Wzniesiony 1850, o charakterze romantycznym. Położony na sztucznej wyspie, wśród stawów parku krajobrazowego z kanałami i mostkami. Murowany. Na rzucie prostokąta z ryzalitami bocznymi w elewacjach frontowej i tylnej; parterowy, z wyjątkiem piętrowego ryzalitu bocznego, przy którym okrągła dwupiętrowa wieżyczka ze strzelnicami, zwieńczona latarnią. Od frontu na osi schody z żeliwnymi wazonami, wgłębny portyk kolumnowy i za nim półkolista sień. Pomieszczenia w dwu traktach, w sieni i salonach z późnoklasycystyczną dekoracją stiukową. Zewnątrz ściany opilastrowane, okna i nisze zamknięte półkoliście. Płaskie dachy dwuspadowe.

SPICHLERZ. Z ok. poł. w. XIX, późnoklasycystyczny. Murowany, tynkowany. Prostokątny, piętrowy, kryty dachem dwuspadowym z trójkątnymi przyczółkami. Ściany o podziałach ramowych.

FIGURY PRZYDROŻNE. Dwa krucyfiksy żeliwne 1846.

SOBIEŃ

DAWNY DWÓR. Zapewne w. XVIII/XIX, bezstylowy. Częściowo murowany, częściowo drewniany. Parterowy, prostokątny z późniejszym ryzalitem od pd. i dobudowaną kuchnią od zach. Wnętrze dwutraktowe. Dach czterospadowy.

SOCZÓWKI

CHAŁUPA nr 3. Z ok. poł. w. XIX. Drewniana, konstrukcji zrębowej. Izba między komorą i sienią, wejście w dłuższym boku; strop belkowany z sosrębem. Dach czterospadowy, gontowy.

SOKOŁÓW STARY

DAWNY DWÓR. Zbudowany w końcu w. XVIII lub pocz. w. XIX, przekształcony. Drewniany, konstrukcji zrębowej, tynkowany. Parterowy. Na rzucie prostokąta, z alkierzem z boku. Układ wnętrza dwutraktowy z sienią na osi. Fasada rozczłonkowana lizenami, niegdyś z gankiem na słupach. Dach naczółkowy, gontowy, na alkierzu trójspadowy z przeziernikiem. — Ślady dawnego założenia parkowego z aleją grabową.

STARA

KAPLICZKA. Z końca w. XVIII. Murowana, na planie zbliżonym do kwadratu o zaokrąglonych narożnikach, kryta dachem namiotowym. Wewnątrz rzeźba św. Jana Nepomucena, ludowa.

FIGURA PRZYDROŻNA. Murowana, czworoboczna na wysokim cokole z datą 184(.).

STARA WIEŚ

KAPLICZKA. Murowana, prostokątna, kryta dwuspadowo. Wewnątrz rzeźba ludowa św. Jana Nepomucena.

STRASZÓW

KAPLICZKA. Z 1. poł. w. XIX, murowana na planie kwadratu, kryta dachem namiotowym, gontowym. Wewnątrz rzeźba ludowa św. Jana Nepomucena.

TRAWNO

DAWNY MŁYN. Zapewne z 1. poł. w. XIX. Drewniany, konstrukcji zrębowej, połączony wspólnym dachem naczółkowym z budynkiem mieszkalnym, dwutraktowym; na osi sień i ganek.

TRZEBANY

DAWNY DWÓR. Zapewne z końca w. XVIII, rozbudowany 1. poł. w. XIX. Parterowy, na planie litery H, zwrócony frontem ku wsch. Drewniana część środkowa starsza, dwutraktowa z sienią i salonem na osi, gankiem na czterech drewnianych kolumnach od wsch. i tarasem od zach. Części boczne murowane, późniejsze; pd. z sienią na osi, pn. z pomieszczeniami gospodarczymi. Dachy dwuspadowe, gontowe.

DAWNA OFICYNA, obecnie stajnia. Z 1. poł. w. XIX. Murowana, prostokątna, kryta dachem naczółkowym.

RESZTKI PARKU z w. XVIII/XIX. Na osi głównego budynku aleja grabowa, równolegle do linii zabudowań podwójna aleja lipowa.

WĄSOSZ

KAPLICZKA. Murowana, prostokątna zamknięta półkoliście, kryta dachem dwuspadowym z wieżyczką. Wewnątrz obrazy ludowe Matki Boskiej Częstochowskiej i św. Rozalii.

FIGURA PRZYDROŻNA. Z 1. poł. w. XIX. Murowany, czworoboczny słup z wnęką, kryty namiotowo.

WIERZCHOWISKA

DAWNY DWÓR. Zapewne z 1. poł. w. XIX. Drewniany, oszalowany. Parterowy, na planie prostokąta z gankiem od frontu i dwoma

kwadratowymi alkierzykami od ogrodu (jeden z nich murowany); od pd. przy krótszym boku taras, od pn. dobudowana kuchnia. Na osi sień, za nią sklepione pomieszczenia pod kominem, w części pd. duży salon, część pn. dwutraktowa. Dachy dwuspadowe, gontowe. — Na pn. od dworu pod nowszym drewnianym budynkiem kamienna piwnica sklepiona kolebkowo.

PARK o założeniu regularnym w. XVIII/XIX. Od frontu przed dworem promieniście rozchodzące się aleje lipowe, okrągły klomb z altaną, stare jesiony; ponadto stawy i krajobrazowo rozrzucone grupy drzew.

CHAŁUPA nr 25. Z 1. poł. w. XIX. Drewniana, konstrukcji zrębowej. Izba między komorą i sienią, wejście w szczycie. Strop belkowany z sosrębem. Dach czterospadowy, kryty strzechą.

WILCZKOWICE

KAPLICZKA. Zapewne z w. XVIII/XIX. Murowana, na rzucie prostokąta zamkniętego trójbocznie. Dach gontowy z trójkątnym szczytem. — Ołtarzyk o charakterze barokowym. Obrazy ludowe św. Rozalii i Złożenia do Grobu. Krucyfiks zapewne w. XVIII/XIX.

WINCENTÓW

KAPLICZKA. Z 1789, odnowiona 1885. Murowana, na rzucie kwadratu, kryta dachem dwuspadowym, gontowym. Wewnątrz na cokole rzeźba kamienna św. Jana Nepomucena.

WOLA PRZEDBORSKA

KAPLICZKA. Na kamiennym podmurowaniu, na czterech słupkach daszek ośmiokątny, załamany, gontowy. Pod nim rzeźba św. Jana Nepomucena 2. poł. w. XVIII.

WÓLKA PLEBAŃSKA

FIGURA PRZYDROŻNA. Z 1814, kamienna, czworoboczna na cokole, z daszkiem dwuspadowym zwieńczonym ozdobnym żelaznym krzyżem z kogutkiem.

ZUZOWY

CHAŁUPY. Drewniane, konstrukcji zrębowej: nr 58 z pocz. w. XIX, z izbą między komorą i sienią, wejściem w dłuższym boku, stropem o belkach fazowanych i starym piecem; nr 24 z ok. poł. w. XIX o podobnym układzie z wejściem w szczycie. Dachy czterospadowe, kryte strzechą.

FIGURY PRZYDROŻNE. Dwie z ok. poł. w. XIX, murowane, czworoboczne, kryte daszkami czterospadowymi.

ZYCHY

KAPLICZKA. Zapewne z 1. poł. w. XIX, murowana, prostokątna, kryta trójspadowym dachem gontowym. Wewnątrz ołtarzyk o charakterze barokowym z ludowymi rzeźbami Chrystusa, śś. Barbary i Rocha.

ŻELEŹNICA

KOŚCIÓŁ PAR. p. w. św. Mikołaja. Pierwotnie wg tradycji kaplica wzniesiona po 1370; 1511 kościół par. w lesie zw. Żelazne Nogi. Obecny murowany wzniesiony 1869—70 przez arch. *Wojciecha Bobińskiego*, po spaleniu 1868 poprzedniego drewnianego z 1617. — Feretron z ludowymi obrazami Św. Rodziny oraz Zaślubin Józefa i Marii. Rzeźba Chrystusa Zmartwychwstałego w. XVIII. Dwa krzyże procesyjne w. XVIII. Dwa pacyfikały: późnobarokowy i pocz. w. XIX. Lichtarze mosiężne o formach barokowych. Dwa ornaty i kapa z tkanin w. XVIII i pocz. w. XIX.

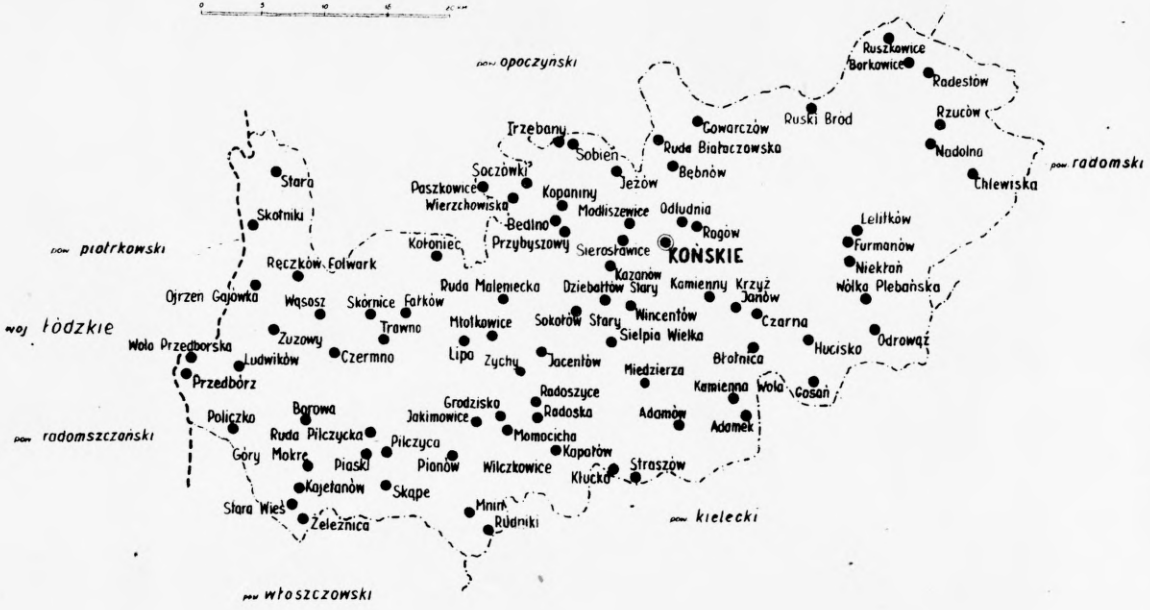
W NOWEJ KAPLICZCE rzeźba ludowa św. Jana Nepomucena.

LITERATURA PRZEDMIOTU. Bartczakowa A., *Franciszek Maria Lanci. 1799—1875*, Warszawa 1954 [Końskie, Borkowice]. — B[artoszewicz] J., *Kościół św. Mikołaja w Końskich* (Kalendarzyk polityczny XVI 1848). — Tenże, *Historia i opis modliszowickiego zamku* (Przegląd naukowy 1848 II) [Modliszewice]. — Tenże, *Bernardyni w Kazanowie* (Kalendarz J. Ungra 1861). — B[astrzykowski] A. ks., *Opis historyczny kościoła w Odrowążu* (Kronika diecezji sandomierskiej 1909). — Chrzanowski W. ks., *Rok jubileuszowy parafii i kościoła w Skotnikach 1528—1928*, Piotrków 1928. — Gąssowski J., *Cmentarzysko w Końskich na tle zagadnienia południowej granicy Mazowsza we wczesnym średniowieczu* (Materiały Wczesnośredniowieczne II 1950) [Końskie, Rzuców]. — *Kościół św. Mikołaja w Końskich* (Przyjaciel Ludu XI, Leszno 1844). — Kozarski E., *Opis miasta Przedborza w powiecie koneckim* (Wędrowiec V 1879). — *Kronika. Woj. kieleckie* (Ochrona Zabytków IV 1951) [Kazanów]. — Krygier E., *Z inwentaryzacji zabytków gospodarczych i budowli przemysłowych. Województwo kieleckie* (Kwart. Hist. Kult. Materialnej II 1954). — Krygier E., Ruszczyńska T., *Katalog zabytków budownictwa przemysłowego w Polsce. Woj. kieleckie, pow. Końskie*, rkps 1956. — Łuszczkiewicz W., *W sprawie dat zabytków architektury* (Wiadomości numizm.-archeol. V 1893) [Chlewiska]. — Tenże, *O obrazie Wacława z Oświęcimia w Krakowie u Dominikanów* (Spraw. K. H. S. IV 1891) [Odrowąż]. — Tenże, *Chrzcielnica w kościele w Odrowążu* (Spraw. K. H. S. IV 1891). — Tenże, *Przyczynek do historii architektury murowanych kościołów wiejskich w Polsce średniowiecznej* (Spraw. K. H. S. VI 1900) [Chlewiska, Odrowąż]. — Maryan K., *Miasto Przedbórz* (Tyg. ilustr. I 1876). — Nelken H., *Obraz Wacława z Oświęcimia z r. 1599* (Rozprawy i sprawozdania Muz. Nar. w Krakowie II 1952, Kraków 1954) [Odrowąż]. — Ostrowski W., *Budownictwo przemysłowe zagłębia staropolskiego w okresie Królestwa Kongresowego* (Prace I. U. A. I 1951) [Sielpia Wielka]. — *Pamiętniki Stanisława Hr. Nałęcz Małachowskiego*, Poznań 1885 [Końskie]. — *Przedbórz* (Przyjaciel Ludu III, Leszno 1836). — R. [Wójcicki K. W.], *Przedbórz* (Kłosy XXII 1876). — Radwan M., *Zabytkowa pudlingarnia i walcownia w Sielpi Wielkiej* (Kalendarz górniczy 1937). — *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego* I—XVI, Warszawa 1880—1902. — S[obieszczański] F. M., *Szczątki zamku w Przedborzu*

(Tyg. ilustr. VII 1863). — Tenże, *Kościół w Końskich* (Tyg. ilustr. I 1868). — Tenże, *Widok Przedborza od strony Pilicy* (Tyg. ilustr. VII 1871). — Tenże, *Końskie* (Tyg. ilustr. I 1876). — Sokołowski M., *Dezyderaty dotyczące badań nad pomnikami epoki romańskiej u nas* (Spraw. K. H. S. V 1896) [Końskie]. — Szydłowski T., *Pomniki architektury epoki piastowskiej we województwach krakowskiem i kieleckiem*, Kraków 1928 [Chlewiska, Końskie, Przedbórz]. — Świechowski Z., *Opactwo sulejowskie. Monografia architektoniczna*, Poznań 1954 [Końskie]. — Tenże, *Drzewo życia w monumentalnej rzeźbie romańskiej Polski* (Księga ku czci Władysława Podlachy, Wrocław 1957) [Końskie]. — Thugutt S., *Przewodnik po Królestwie Polskim* I. *Kieleckie i Radomskie*, Warszawa 1914. — Tomkowicz S., *Z wycieczki do Królestwa Polskiego* (Spraw. K. H. S. VIII 1912) [Chlewiska, Kazanów, Końskie, Modliszewice]. — Trzebiński W., *Ze studiów nad historią budowy miast prywatnych w Polsce wieku oświecenia* (Studia z historii budowy miast, Warszawa 1955) [Końskie]. — Wiśniewski J., *Dekanat konecki*, Radom 1913. — Tenże, *Dekanat opoczyński*, Radom 1913 [Bedlno]. — Zawadzki H., *Wieś Modliszewice w powiecie konec̨kim* (Ziemia XI 1926).

Inwentaryzację powiatu koneckiego przeprowadzono w granicach administracyjnych sprzed 1. I. 1954

POWIAT KONECKI

ILUSTRACJE

Fotografie wykonali:
I. GOŁDA i W. WOLNY (fig. 1, 10, 12, 22, 25, 27, 30, 33, 35, 43, 46-7, 50, 58-60), M. KOPYDŁOWSKI (fig. 2-8, 11, 14-19, 21, 23-4, 26, 28-9, 31-2 34, 36-42, 44-5, 48-9, 51-7), E. KRYGIER (fig. 9), M. KWICZALA (fig. 20).
Wszystkie fotografie w zbiorach PAŃSTWOWEGO INSTYTUTU SZTUKI

Fig. 1. Końskie, kościół par. Tympanon w ścianie pd. 1. poł. w. XIII (s. 15).

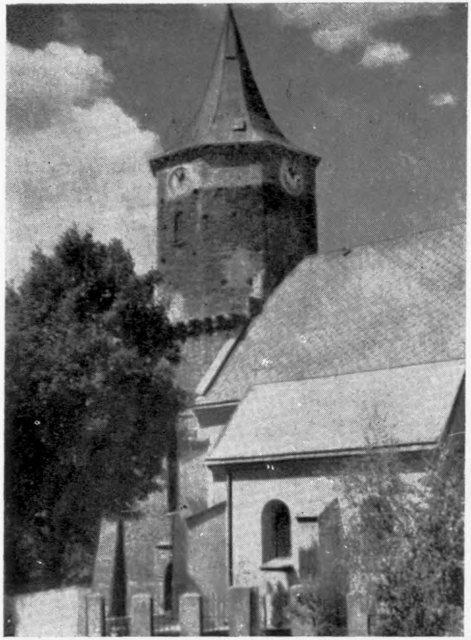

Fig. 2. Przedbórz, kościół par. 1341, w. XVII i 1834—48. Widok na wieżę od pd.-wsch. (s. 28).

Fig. 3. Chlewiska, kościół par. Wnętrze prezbiterium 1511—2 (s. 3).

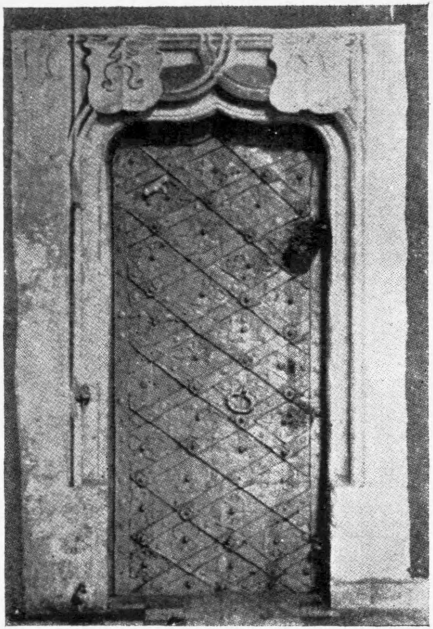

Fig. 4. Chlewiska, kościół par. Portal do zakrystii 1511 (s. 3).

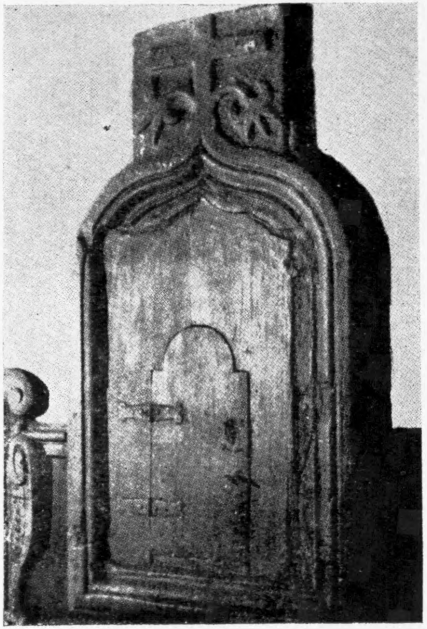

Fig. 5. Końskie, kościół par. Sakramentarium w. XV/XVI (s. 15).

Fig. 6. Kazanów, kościół i klasztor pobernardyński 2. poł. w. XVII i 1772—81. Widok od pd.-wsch. (s. 11).

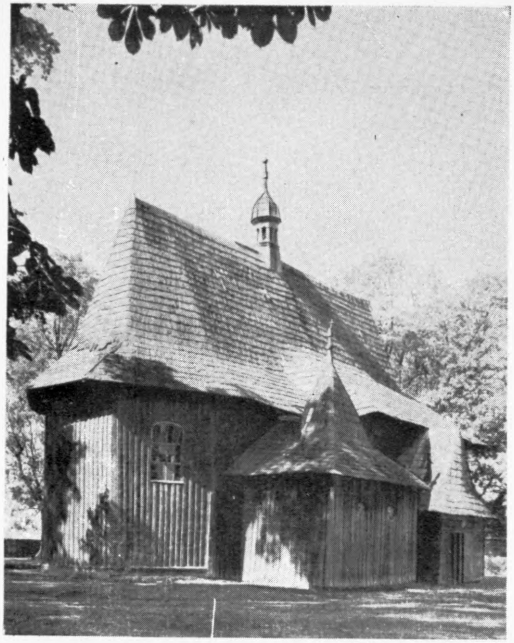

Fig. 7. Miedzierza, dawny kościół śś. Stanisława bpa i Anny 1621. Widok od pn.-wsch. (s. 22).

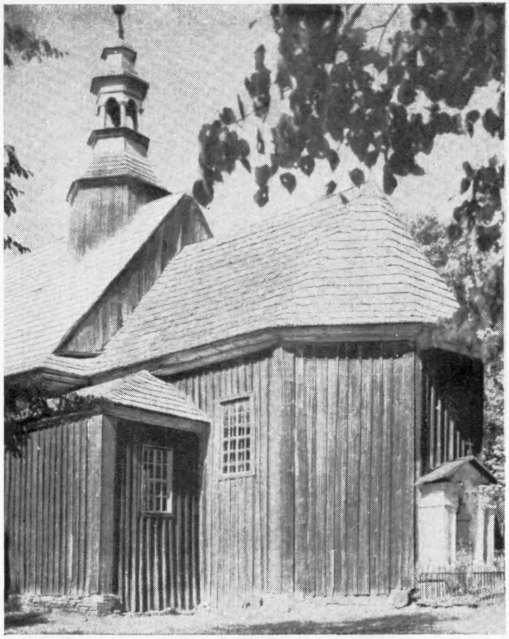

Fig. 8. Skotniki, kościół par. w. XVIII(?). Widok od pd.-wsch. (s. 36).

Fig. 9. Borkowice, kościół par., *arch. F. M. Lanci i H. Marconi* 1829—45. Fasada zach. (s. 2).

Fig. 10. Modliszewice, budynek bramny dworu ok. 1630. Widok od frontu (s. 25).

Fig. 11. Chlewiska, dwór 1605 w. XVIII—XIX. Widok od pd.-wsch. (s. 4).

Fig. 12. Skotniki, ruiny dworu w. XVI (?) i 1. poł. w. XVII. Widok od pn. (s. 37).

Fig. 13. Końskie, zespół pałacowy ok. poł. w. XVIII i w. XIX. Widok na skrzydło i pawilon od pd.-wsch. (s. 17 i 18).

Fig. 14. Końskie, zespół pałacowy. Świątynia grecka pocz. w. XIX (s. 19).

Fig. 15. Końskie, zespół pałacowy. Glorietta w. XVIII/XIX (s. 18).

Fig. 16. Końskie, zespół pałacowy. Oranżeria egipska, *arch. F. M. Lanci* 1825 (s. 19).

Fig. 17. Sielpia Wielka, zakładi osiedle przemysłowe. Dom administracji 1821—30 (s. 35).

Fig. 18. Przedbórz, ratusz ok. 1820—30 (s. 30).

Fig. 19. Sielpia Wielka, zakład i osiedle przemysłowe. Maszynownia 1842 (s. 35).

Fig. 20. Borkowice, spichlerz pocz. w. XIX (s. 2).

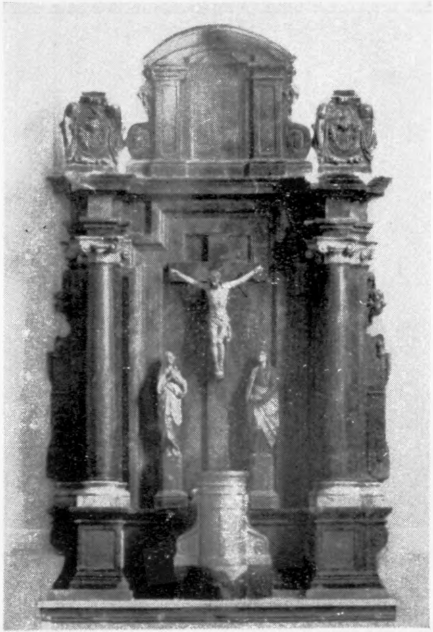

Fig. 21. Gowarczów, kościół par. Ołtarz w kaplicy pd. ok. 1640 (s. 9).

Fig. 22. Przedbórz, kościół par. Ołtarz w kaplicy św. Antoniego po poł. w. XVII (s. 29).

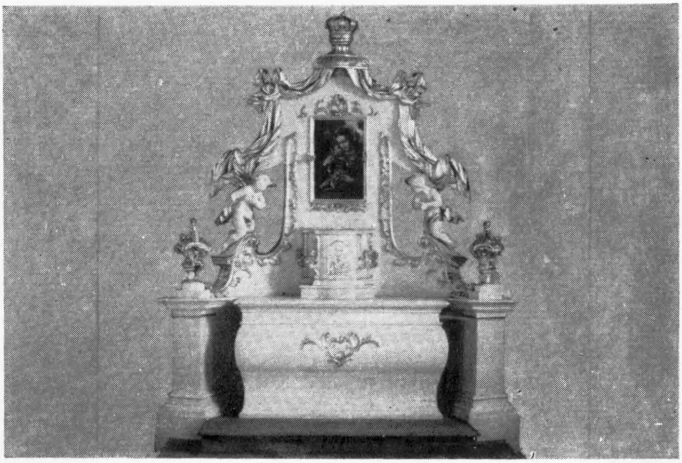

Fig. 23. Końskie, kościół śś. Anny i Jana Chrzciciela. Ołtarz 2. poł. w. XVIII (s. 16).

Fig. 24. Kazanów, kościół pobernardyński. Ołtarz główny ok. 1773 (s. 13).

Fig. 25. Odrowąż, kościół par. Obraz św. Jacka Odrowąża w. XV/XVI (s. 26).

Fig. 26. Skotniki, kościół par. Obraz Matki Boskiej z śś. bpami Wojciechem i Stanisławem 1521 (s. 37).

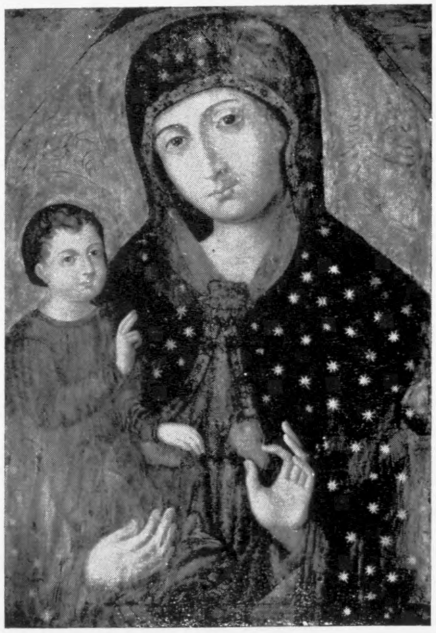

Fig. 27. Przedbórz, kościół par. Obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w. XVI (s. 29).

Fig. 28. Skotniki, kościół par. Obraz św. Anny Samotrzeć 2. poł. w. XVI (s. 37).

Fig. 29. Końskie, kościół śś. Anny i Jana Chrzciciela. Obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem i św. Józefem ok. poł. w. XVII (s. 16).

Fig. 30. Odrowąż, kościół par. Portret nagrobkowy Jadwigi z Dębińskich Świderskiej zm. 1682 (s. 27).

Fig. 31. Końskie, kościół par. Rzeźba Pietà ok. 1430
(s. 15).

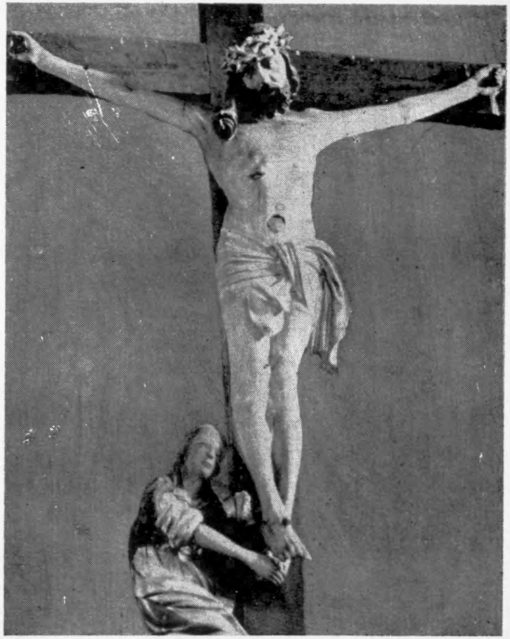

Fig. 32. Odrowąż, kościół par. Krucyfiks w. XVI
(s. 26).

Fig. 33. Chlewiska, kościół par. Rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem ok. 1430 (s. 3).

Fig. 34. Chlewiska, kościół par. Rzeźba Chrystusa Zmartwychwstałego ludowa o charakterze w. XVI (s. 4).

Fig. 35. Mnin, kościół par. Rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem ok. 1440 (s. 23).

Fig. 36. Miedzierza, kościół par. Rzeźba św. Marii Magdaleny ludowa (s. 22).

Fig. 37. Miedzierza, kościół par. Rzeźba Chrystusa Zmartwychwstałego ludowa o charakterze 1. poł. w. XVI (s. 22).

Fig. 38. Miedzierza, kościół par. Rzeźba Matki Boskiej Bolesnej ludowa (s. 22).

Fig. 39. Miedzierza, kościół par. Rzeźba św. Dominika ok. poł. w. XVIII (s. 22).

Fig. 40. Gowarczów, kościół par. Rzeźba Matki Boskiej Bolesnej z grupy Ukrzyżowania ok. 1640 (s. 9).

Fig. 41. Miedzierza, kościół par. Rzeźba św. Katarzyny ok. poł. w. XVIII (s. 22).

Fig. 42. Kazanów, kościół pobernardyński. Płyta nagrobna Zofii ze Skarbków Kazanowskiej zm. 1643 (s. 13).

Fig. 43. Końskie, kościół par. Nagrobek Hieronima Koneckiego zm. 1564 (s. 16).

Fig. 44. Chlewiska, kościół par. Nagrobek Wawrzyńca Chlewickiego zm. 16(1)3 (s. 4).

Fig. 45. Chlewiska, kościół par. Epitafium Doroty z Latalskich Chlewickiej zm. 1618 (s. 4).

Fig. 46. Gowarczów, kościół par. Nagrobek Korycińskich 1649: Aleksandra zm. ok. 1660 i Zofii ze Zborowskich zm. 1649 (s. 9).

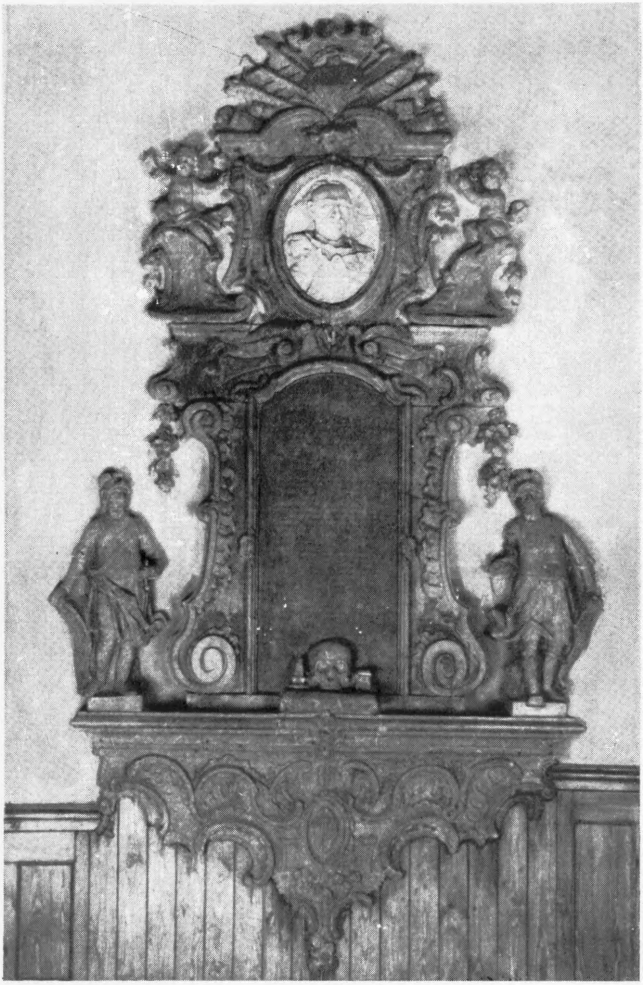

Fig. 47. Końskie, kościół par. Epitafium Jana Małachowskiego 1762 (s. 16).

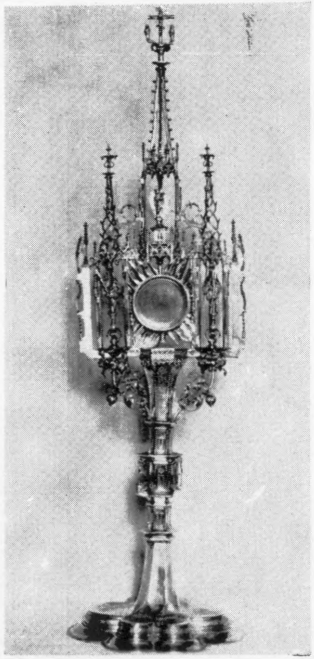

Fig. 48. Chlewiska, kościół par. Monstrancja w. XVI (s. 4).

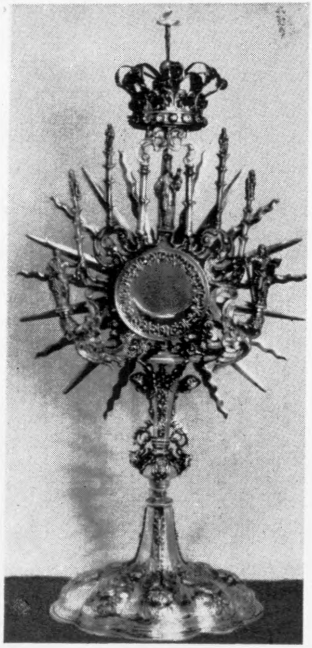

Fig. 49. Radoszyce, kościół par. Monstrancja 1680 (s. 32).

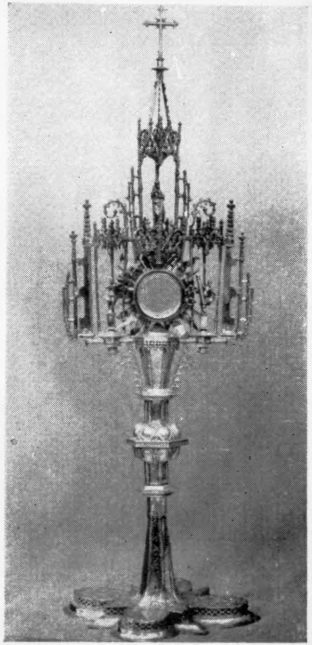

Fig. 50. Pilczyca, kościół par. Monstrancja 16(0)9 (s. 27).

Fig. 51. Borkowice, kościół par. Kielich 1650 (s. 2).

Fig. 52. Przedbórz, kościół par. Monstrancja po poł. w. XVIII (s. 29).

Fig. 53. Końskie, kościół par. Kielich 2. poł. w. XVII (s. 16).

Fig. 54. Radoszyce, kościół par. Puszka koniec w. XVI (s. 32).

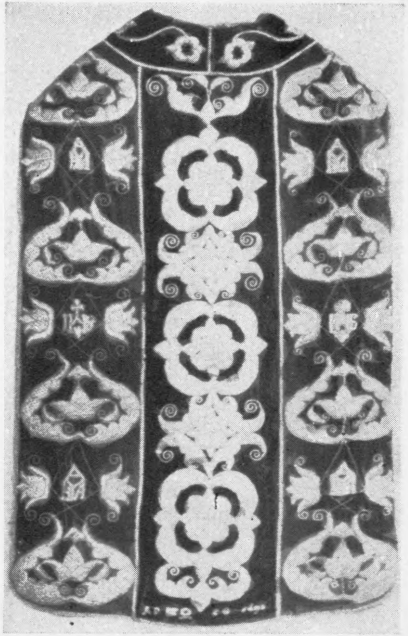

Fig. 55. Chlewiska, kościół par. Ornat 1690 (s. 4).

Fig. 56. Miedzierza, kościół par. Ornat 1. poł. w. XVIII (s. 22).

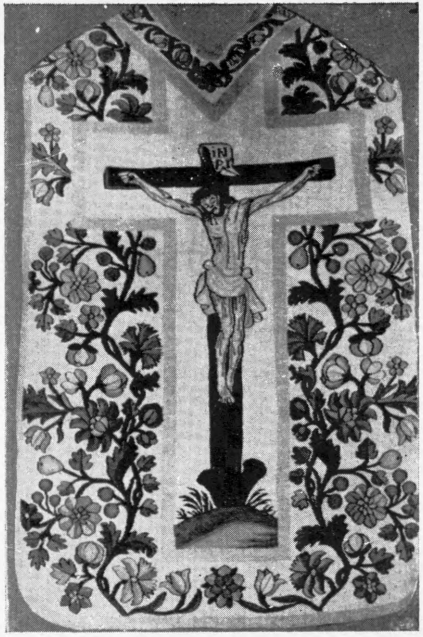

Fig. 57. Chlewiska, kościół par. Ornat ok. 1770 (s. 4).

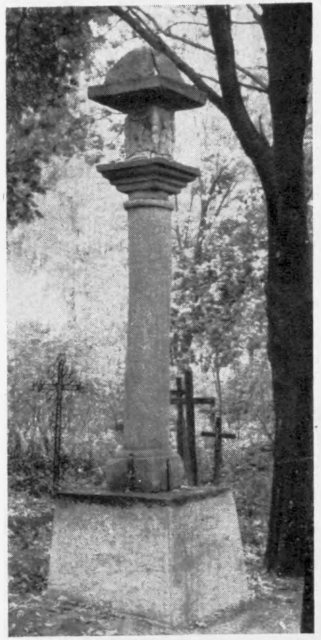

Fig. 58. Radoszyce, figura na cmentarzu grzebalnym 1620 (s. 32).

Fig. 59. Fałków, figura przydrożna 1792 (s. 8).

Fig. 60. Przedbórz, figura przydrożna w. XVIII (s. 30).